

“Kulutus, kierrätys ja roskat”

Ympäristökasvatus osana viisivuotiaiden pienryhmätoimintaa

Sosiaalialan koulutusohjelma,
sosionomi
Opinnäytetyö
23.1.2009

Johanna Anttila

Koulutusohjelma	Suuntautumisvaihtoehto	
Sosiaalialan koulutusohjelma	Sosionomi	
Tekijä/Tekijät		
Johanna Anttila		
Työn nimi		
Kulutus, kierrätys ja roskat - Ympäristökasvatus osana viisivuotiaiden pienryhmätoimintaa		
Työn laji	Aika	Sivumäärä
Opinnäytetyö	Kevät 2009	36 + 4 liitettä
TIIVISTELMÄ		
<p>Opinnäytetyöni tarkoituksena on toiminnallisten tuokioiden avulla selvittää minkälaisia ympäristöön ja kuluttamiseen liittyviä tietoja ja taitoja lapsilla on. Työssä pyrin tarkastelemaan miten tietoa voi ympäristökasvatuksella edistää ja ohjata lapsia pohtimaan arkisten kulutusvalintojen vaikutuksia. Työ on toteutettu yhteistyössä yksityisen päiväkodin, The Lauttasaari English Playschoolin kanssa.</p> <p>Opinnäytetyö koostuu projektina toteutetusta ympäristökasvatuksesta ja kirjallisesta osuudesta. Työn idea lähti kyseisestä päiväkodista ja aihe on muokattu lapsiryhmälle pidettäviksi toimintatuokioiksi. Projektin teoriapohjana käytin päristökasvatusta, lapsilähtöisyyttä ja lapsen fyysistä kehitystä. Projekti toteutettiin viitenä toimintatuokiona päiväkodin Viskari-pienryhmässä. Ryhmä on viisivuotiaille tarkoitettu pienryhmä ja toimintaan osallistui yhdeksän lasta.</p> <p>Arviointia suoritin toimintatuokioiden yhteydessä. Työn kirjallinen osuus koostui tavoitteiden perusteluista ja tuntien suunnittelusta. Siihen sisältyivät myös tuntienkulun kuvaaminen sekä toiminnan onnistumisen arviointi. Toimintatuokioiden päätavoite oli herättää lasten mielenkiinto ympäristöä ja kuluttamista kohtaan. Tuokioiden teemoiksi muodostuivat ympäristö, kierrätys ja kuluttaminen, joita käsitelimme ryhmässä eri näkökulmista. Jokaiselle tuokiolle asetin etukäteen lapsen fyysistä kehitystä tukevat osatavoitteet.</p> <p>Projektin tavoitteet toteutuivat hyvin: lapset innostuivat, olivat motivoituneita toiminnasta ja oppivat läpikäymisiämme asioita. Johtopäätöksenä voidaan todeta, että ympäristökasvatus on hyödyllistä jo näin nuorille lapsille. Lapset ovat valmiita oppimaan ympäristöasioista ja lapset jotka jo varhain ovat aloittaneet ympäristökasvatuksen on mahdollisuus myöhemmin olla aktiivisia ympäristöasioissa. Huomattavaa on, että lapset pystyvät sisäistämään käsitteitä ja toimintamalleja näin nuorena, joten varhaiskasvatukseen olisi mahdollista lisätä ympäristökasvatusta sisältävä ekologinen osa-alue.</p>		
Avainsanat		
varhaiskasvatus, lapsilähtöisyys, ympäristökasvatus		

Degree Programme in		Degree
Social Services		Bachelor of Social Services
Author/Authors		
Johanna Anttila		
Title		
Consuming, Recycling and Garbage - Environmental Education in Day Care, Part of Small Group Activities for Five-year-old Children		
Type of Work	Date	Pages
Final Project	Spring 2009	36 + 4 appendices
<p>ABSTRACT</p> <p>The purpose of this project was to examine children's knowledge and skills in environmental matters and consuming. The aim of this project was to clarify how the knowledge could be improved and amplified by environmental education. The children were also directed to ponder on the consequences on consuming habits. The project was carried out in collaboration with a private day care center, The Lauttasaari English Playschool.</p> <p>The final project consisted of a functional and written part. The idea of this work came from the day care center and the subject was adapted to be convenient for a child group. The group comprised nine five-year-old children. The theory basis in this project was formed from environmental education, child-centered approach and children's physical development. The project consisted of five activity sessions of a "Viskari" group.</p> <p>Evaluation was done during the sessions. The written part of the study included the grounds for the goals of the goals and also the plans and assessments of the classes. The main goal was to draw the children's attention towards environment and consuming. The themes of the classes became environment, recycling and consuming. For every class there were sub-goals to develop children's physical education.</p> <p>On the basis of the results of this project, it can be concluded that environmental education is useful even for children at this age. The results provided support for children being interested in environmental issues and being ready to learn more. With the participation of the parents and the personnel of the day care center, the results might have been even more enhanced. It is noteworthy that children of five are able to internalize abstractions and models of activities. This may indicate that it would be beneficial to attach an ecological field to early childhood education.</p>		
Keywords		
early childhood education, environmental education, child centered approach		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	TAUSTAA	2
2.1	Työn tavoitteet	4
2.2	Viskarit	5
2.3	Eettisyys projektissa	6
3	KESTÄVÄ KEHITYS JA YMPÄRISTÖKASVATUS	7
4	LAPSILÄHTÖISYYS	9
5	VIISIVUOTIAAN KEHITYS	11
5.1	Fyysinen kehitys	11
5.2	Sosiaalinen kehitys	12
5.3	Ajattelun kehitys	13
6	PROSESSIKUVAUS	13
6.1	Projektin toteutus	14
6.2	Tuntisuunnitelmat	15
6.3	Tuntirunko	19
6.4	Tuntien arvioinnin periaatteet	20
7	TUNTIEN TOTEUTUS JA ARVIOINTI	21
7.1	Ensimmäinen tunti	21
7.1.1	Ensimmäisen tunnin arviointi	22
7.2	Toinen tunti	23
7.2.1	Toisen tunnin arviointi	23
7.3	Kolmas tunti	24
7.3.1	Kolmannen tunnin arviointi	25
7.4	Neljäs tunti	25
7.4.1	Neljännän tunnin arviointi	26
7.5	Viides tunti	27
7.5.1	Viidennen tunnin arviointi	28
8	PROJEKTIN LOPPUARVIOINTI	28
9	POHDINTA	32
10	LÄHTEET	35
LIITTEET	Liite 1. Tutkimuslupa	
	Liite 2. Tuntisuunnitelma	
	Liite 3. Esite "Nukketeatteri Rojupöhö ja seikkailu kierrätyskeskuksessa"	
	Liite 4. Tehtäväesimerkki	

1 JOHDANTO

Ympäristöongelmista ja tämänhetkisen elämäntapamme haitoista luonnolle puhutaan yhä enemmän. Elämme UNESCO:n julistamaa Kestävää kehitystä edistävän kasvatuksen vuosikymmentä ja maailmassa ihmisten lukumäärän lisääntyessä elintila vähenee entisestään. Ympäristö saastuu elämäntapamme kustannuksella. Mediassa ja lainsäädännössä keskustellaan kuluttamisesta ja päättäjät ovat jo asettaneet joitakin rajoituksia yhteiskunnalle luonnon ja ilmaston suojelemiseksi. Tästä seuraa tarve yleiselle ympäristökasvatukselle, joka koskee yhä nuorempia yhteiskuntamme jäseniä. Jo varhaiskasvatukselle tulisi opettaa ympäristöasioita heidän käsityskykynsä rajoissa. Esikoulussa keskitytään lähinnä kouluvalmiuksien tukemiseen, eikä aikaa yleensä riitä erityisille aihealueille. Varhaiskasvatuksessa ympäristökasvatus keskittyy yleensä ympäristön tutkimiseen erilaisten luontokoulujen kautta. Uskoin kuitenkin, että viisivuotiaiden tiedolliset ja taidolliset valmiudet riittäisivät myös sisällöltään käsitteellisempään ympäristön tutkimiseen.

Opinnäytetyöni on projekti, joka on toteutettu yhteistyössä helsinkiläisen yksityisen päiväkodin kanssa. Projektissa toteutin osana jokaviikkoista viisivuotiaiden pienryhmätoimintaa toiminnallista ympäristökasvatusta ja pyrin vaikuttamaan lasten asenteisiin ympäristöä ja ympäristönsuojelua kohtaan.

Halusin selvittää minkälaisia ympäristöön ja kuluttamiseen liittyviä tietoja ja taitoja lapsilla on jo entuudestaan ja miten tietämystä voisi edistää. Halusin pohtia myös kuluttamisen malleja ja ohjata lapsia ajattelemaan ja pohtimaan arkisten kulutusvalintojen vaikutuksia. Projektin keskeisimmät kysymykset liittyivät lasten kehitykseen ja taustaan: Millaisia lasten käsitykset ympäristöstä ja kuluttamisesta olivat? Voiko käsityksiin ja asenteisiin vaikuttaa ja miten? Onko hyödyllistä suunnata resursseja ympäristökasvatukseen näin nuorille lapsille?

Projektin arvioinnissa kävi ilmi, että jo viisivuotiaat lapset pystyivät sisäistämään uusia käsitteitä ja toimintamalleja ja olivat motivoituneita oppimaan. Projektiin osallistunut lapsiryhmä oli innokkaasti mukana, halusi keskustella ja tuoda ilmi omia oivalluksiaan yhteisen toiminnan puitteissa. Tämä toimintamalli sopi hyvin viisivuotiaiden lasten maailmaan ja pystyimme samalla harjoittelemaan tärkeitä taitoja esikoulua ja koulua varten.

2 TAUSTAA

Lasten merkitys seuraavana sukupolvena kuluttajina ja ympäristön kuormittajina on merkittävä. Puututtaessa asiaan jo varhaisessa vaiheessa on mahdollista vaikuttaa lasten asenteisiin ja ajatusmaailmaan. Koska ympäristön kuormittuminen on tullut viime vuosina ajankohtaiseksi, on hyvä kiinnittää huomiota myös siihen, miten tulevat kuluttajat kasvatetaan. Joulun lähestyessä oli hyvä myös kiinnittää huomiota kaiken sen uuden tavaran määrään, mitä jouluna on tarjolla.

Tavoitteenani opinnäytetyötä suunnitellessani oli selvittää lasten käsityksiä kuluttamisesta ja ympäristön tilasta. Samalla pyrin vaikuttamaan lasten ajatteluun saamalla heidät pohtimaan kuluttamista. Jantunen ja Rönnerberg toteavat, että opetusta ja sen sisältöä on aina peilattava siihen, mitä annettavaa sillä on lapsen kulloisellekin kehitysvaiheelle. Opetuksen on voitava olla lapselle neuvo, jota käyttää myös myöhemmin elämässä, eikä vain sen hetkisiä tarpeita ajatellen. (Jantunen – Rönnerberg 1996: 16.)

Projektin suunnittelussa seuraavat kysymykset muodostuivat tämän opinnäytteen johtavaksi suunnaksi:

Minkälaisia käsityksiä lapsilla on ympäristöstä ja kuluttamisesta?

Voiko lasten käsityksiin kierrätyksestä ja kuluttamisesta vaikuttaa? Entä kun aihetta ei käsitellä päiväkodin henkilökunnan ja lasten vanhempien kanssa?

Onko ympäristökasvatusta mielekästä pitää varhaiskasvatusikäisille lapsille esimerkiksi osana viisivuotiaiden pienryhmätoimintaa?

Itse päädyin aiheeseen, koska ympäristökasvatus ja asenteisiin vaikuttamien kiinnostavat minua. On mielenkiintoista tutkia niitä näin pienten lasten kanssa erityisesti päiväkodissa, jossa olen itse aiemmin työskennellyt. Opinnäytetyöni aiheen halusin myös liittyvän varhaiskasvatukseen, sillä haluan sosionomin (AMK) tutkinnon ohella lastentarhanopettajan kelpoisuuden. Tulevaisuudessa tulen työskentelemään lasten päivähoidossa, joten tästä tutkimuksesta saatua materiaalia ja kokemuksia pystyn hyödyntämään varmasti myöhemmin työelämässä.

Ryhtyessäni suunnittelemaan opinnäytetyötäni keskustelin ajatuksistani tutun lastentarhanopettajan kanssa. Hän oli johtajana keväällä 2008 The Lauttasaari English Playschoolissa, jossa olen itse ollut töissä vuosina 2004-2005. Keskustelimme päiväkodissa lasten keskuudessa ilmenevästä kulutuksen ihannoinnista. Nykyajan lapsille on syntynyt hyvin materialistinen kuva maailmasta. Päiväkodin johtaja ehdottikin minulle, että pitäisin heidän päiväkodissaan ympäristökasvatusta lapsille. Yhdessä suunnittelimme, että sopiva ikäryhmä olisi viisivuotiaat lapset, joita syksyllä päiväkodissa olisi 9 lasta. Elokuusta 2008 lähtien päiväkodissa on toiminut uusi johtaja, mutta hän oli valmis yhteistyöhön opinnäytetyöni suhteen tästä samasta aiheesta. Sovimme yhdessä päiväkodin kanssa projektin tuokioiden toteutusajat sekä toimintaan osallistuvan lapsiryhmän.

Toiminnallisessa opinnäytetyössä tähdätään työelämälähtöisesti esimerkiksi toimintasuositukseen tai opastamiseen. Pyrkimyksenä toiminnallisessa opinnäytetyössä on käytännön ongelmanratkaisu ja siinä yhdistyvä käytännön toteutus ja sen raportointi tutkimuksellista kieltä käyttäen. (Vilka – Airaksinen 2003: 9.) Toiminnallinen opinnäytteeni on projekti, jonka suunnittelen, toteutan ja raportoin itse. Noudatin Urpo Jalavan ja Kari J. Keinosen (2008) luomaa projektimallia, jossa nousee esille viisi projektin: valmisteluvaihe, suunnittelu, toteutus, lopettaminen ja arviointi. Projektin vastaaminen kehittämistarpeeseen, sen suorittaminen tehokkaasti ja hallitusti, sen seuraaminen jatkuvasti ja myös ulkopuolisen palautteen saaminen siitä sekä projektikokonaisuuden innovoivuus ovat hyvän projektin tunnusmerkkejä. (Jalava – Keinonen 2008: 15, 25-26.)

Kohderyhmänä projektissani olivat varhaiskasvatusikäiset lapset. Toimintaan osallistuivat päiväkodin viisivuotiaat lapset ja ympäristöksi heille päiväkodissa suunnattu pienryhmätoiminta eli ”Viskarit”. Pyrin kehittämään päivähoidon työntekijöille hyödyllisiä malleja ja ohjeita, miten ympäristökasvatusta voi omassa päiväkodissa ja ryhmässä toteuttaa. Itselläni oli tavoitteena tämän opinnäytetyön avulla ulkopuolisena luoda mallia varhaiskasvatusikäisten ympäristökasvatuksesta. Sidosryhmänä voidaan pitää Lauttasaari English Playschoolin henkilökuntaa ja lasten vanhempia ja huoltajia, jotka ovat osa lapsen kokemusmaailmaa. Henkilökunta oli osana projektiani avustavana tahona, joka auttoi lähinnä käytännön järjestelyissä, kuten materiaalien toimittamisessa. Vanhemmille toimitin kotiin lasten reppupostin mukana

viestin, jossa kerroin opinnäytetyöstäni ja aiheestani sekä pyysin kirjallista lupaa lapsen osallistumiseen toimintaan. Tämä toimi myös tutkimuslupanani. (Liite 1.)

Tällä hetkellä aiheesta on tehty kolme omaa työtäni sivuavaa opinnäytetyötä. Vuonna 1999 sosiaaalialalta on julkaistu työ Ympäristökasvatusta ja oppimista – ympäristökasvatuksen kehittämisprojekti ja työntekijöiden oppimistyyliä Masalan lasten tarhassa ja Kesälän päiväkodissa, joka on kohdennettu päiväkodin henkilökunnalle. Vuonna 2006 on julkaistu Lapsilähtöinen ohjaaja – lapsilähtöisen toiminnan tarkastelua ympäristökasvatusprojektissa joka on myös kohdennettu ympäristökasvatusta pitävälle päivähoitajalle. Vuonna 2004 tehtyä Luontokasvatuksesta kestäväan kehitykseen- työtä en ole löytänyt kirjastosta lainkaan, joten sen sisältöön en ole perehtynyt. Itse halusin tuoda ympäristökasvatuksen sisällöllisen puolen esiin ja lähestyä aihetta lapsilähtöisen toiminnan kautta. Halusin perehtyä lasten näkemykseen asiasta ja tarjota tietoa suoraan heille.

2.1 Työn tavoitteet

Työn tavoitteena oli herättää lasten kiinnostus ympäristöä ja sen suojelua kohtaan. Tähän tavoitteeseen pyrin jo mahdollisen tiedon syventämisellä sekä ympäristönsuojelun, kierrättämisen ja kuluttamisen käsitteiden ja sisältöjen käsittelemisenä lasten kanssa. Tarkoituksena oli selvittää, minkälaisia käsityksiä lapsilla on ympäristöstä ja kuluttamisesta. Tämän lisäksi pohdin, millä tavoin näihin käsityksiin voidaan vaikuttaa. Halusin projektissani tarkastella minkälaisin keinoin lasten kanssa kannattaa näitä aiheita käsitellä. Visiona oli, että lapset voisivat itsenäisesti jatkaa kierrättämistä tai jatkaisivat kuluttamisen tarpeen pohtimista.

Projektin avulla pyrin löytämään sellaisia keinoja ja menetelmiä, joita lasten kanssa aiheen parissa toimiessa on tuloksellista hyödyntää. Tarkoituksena oli, että lapset voisivat ymmärtää eri kulutustottumusten vaikutuksia ympäristöön ja oppia valitsemaan ympäristöä vähemmän kuormittavia tuotteita ja palveluita.

Projektissa pyrin selvittämään voiko tälle ikäryhmälle järjestää luontokoulua vaativampaa ympäristökasvatusta. Jos projekti onnistuu, pohdin myös onko mielekästä suunnata resursseja lasten ympäristökasvatukseen jo varhaiskasvatusiässä.

2.2 Viskarit

Lauttasaari English Playschool on 27-paikkainen yksityinen päiväkoti, jossa on hoidossa 4-6-vuotiaita lapsia. Lasten opetuksessa ja ohjauksessa käytetään sekä suomen että englannin kieltä. Päiväkodissa annetaan esiopetusta ja arjen toimintaan liittyviä erilaisia pienryhmiä. Kaksi kertaa viikossa lapset jakautuvat neljään eri toiminnalliseen pienryhmään: Esikoululaisiin, ”Viskareihin” eli viisivuotiaisiin lapsiin sekä 4-vuotiaiden englannin opetuksen ryhmään. Toimintani suuntautui päiväkodin viisivuotiaiden lasten ryhmään, ”Viskareihin”. Suunnittelemani ympäristökasvatuksen oli tarkoitus sulautua päiväkodin normaaliin toimintaan, minkä takia Viskari-ryhmätuokit olivat toimiva ajankohta tuokion toteuttamiseen. Pienryhmän toteutuu aamupäivisin noin 45 minuutin mittaisena tuokiona. Viskari-ryhmässä harjoitellaan jo esikoulussa tarvittavia taitoja kuten kynäkäyttöä, keskittymistä ja ryhmässä toimimista. Pienryhmässä käytetään aikaa keskusteluun, satujen lukemiseen, piirtämiseen ja leikkimiseen. Viskaritoimintaa ohjataan yleensä pääasiassa englanniksi, mutta projektini pidin suomen kielellä projektin raportoinnin helpottamiseksi. (The Lauttasaari English Playschool 2008.)

Ihmiselle on tärkeää tuntee kuuluvansa ryhmään, se luo turvallisuutta ja itseluottamusta. Lapsen itsetunnon tärkeä ryhmä ovat hänen omat ikätoverinsa (Jarasto – Sinervo 1997: 159). Ryhmässä toimimisen etuja ovat tutkineet esimerkiksi Karlsson ja Riihelä (1991: 71-72). Ryhmässä voi jutella, testata omia näkemyksiään ja tuoda ilmi omia mielipiteitään. Levottomien lasten on helpompaa keskittyä yhteisissä pienryhmissä tehtäviin. Väittelyissä ja keskusteluissa opitaan parhaiten. Lapset joutuvat ryhmässä perustelemaan mielipiteensä tai näkökantansa ja lasten keskusteluun sisältyy elementtejä, joita aikuinen ei voi tuoda keskusteluun. Lasten toisilleen antama opetus voi olla oppimistulosten kannalta jopa tehokkaampaa kuin aikuisen ohjaama opiskelu. Usein lapsista on myös hauskeempaa toteuttaa ryhmätehtäviä, kuin yksilötehtäviä ja ilon kautta syntyy usein herkemmin onnistumisen kokemuksia

Ympäristökasvatuksen aiheesta tuli luonnollinen osa lasten päivärytmiä kun se pystyttiin liittämään osaksi Viskari-toimintaa jota päiväkodissa jo toteutetaan. Projektissa pidin Viskareille viisi ohjauksetta, joilla käsiteltiin ympäristöä, kierrätystä ja kuluttamista. Tarkoitukseni oli luoda lapsille realistinen kuva ympäristöstä, jossa he elävät. Kulutuksesta ja johtuvat ilmastomuutokset ovat tätä päivää, mutta asenteisiin

on kuitenkin mahdollista vaikuttaa kasvatuksella jo varhaisessa vaiheessa. Nykänen ja Kinnunen (1992: 3, 6.) kirjoittavat, että aika ennen kouluikää on erittäin merkityksellinen ihmisen arvojen ja elämäntavan muodostumiselle. Silloin muodostuu pohja tuleville ympäristöasenteille. Ympäristökasvatuksen tärkein vaihe on lapsuuden varhaiset vuodet. Kyse ei ole niinkään tiedollisesta valmiudesta vaan tavasta elää. Jokapäiväisissä valintatilanteissa aikuisen antama malli on keskeinen osa ympäristökasvatusta.

2.3 Eettisyys projektissa

Kari E. Turunen toteaa artikkelissaan Varhaislapsuuden olemus (1996), että kyvyt, taidot ja osaaminen ovat lapsessa ikään kuin potentiaaleina, jotka odottavat esiin pääsyä. Niiden ymmärtämiseen ja harjoittamiseen lapsi tarvitsee virikkeitä. Normaalisissa elämänympäristössä virikkeitä on yleensä tarpeeksi kehityksen etenemiseen ja lapsi on kehitysvaiheensa puolesta vastaanottavainen kaikelle uudelle. Kasvatuksen tehtävänä on tarjota erilaisia virikkeitä lapsille kehittää taitojaan aikuisuutta kohden. Virikkeiden laatuun on kasvatuksessa syytä kiinnittää huomiota. Ympäristön kulttuuri, arvot ja uskomukset vaikuttavat lapsen persoonallisuuden kehitykseen ja kasvattajan rooli arvojen eteenpäin siirtäjänä on suuri. (Turunen 1996: 46-49.) Oikeaa ja väärää opetetaan lapsille esimerkkien ja satujen kautta. Kasvattajilla on suuri vastuu heidän jakaessaan omia mielipiteitään ja toimintamallejaan päiväkodin jokapäiväisessä toiminnassa. Yleensä vain luotetaan päivähoidon työntekijän olevan koulutettu ammattilainen. Näin on erityisesti asioissa joita ei ole erikseen kirjattuna lapsen hoito- ja kasvatussuunnitelmassa.

Ritva Haapaniemi-Maula (1996) pohtii, kuinka kasvattajina kasvatamme aina tulevaisuutta varten. Osaammeko kasvattajina tukea lasta oikeissa kohdin, jotta hän saa tukea sitä tarvitessaan ja annammeko hänen kokea ”minä-osaan-itse” tunteen onnistuessaan? (Haapaniemi-Maula 1996: 68.) Viisivuotiaalle voi opettaa jo selkeitä asioita, joiden merkityksen hän ymmärtää, kuten kertakäyttöisen ja monikäyttöisen eron tai kierrätyksen idean. Pyrin opetuksessa lasten ahaa-elämyksiin muutamilla helpoilla aiheilla ja pyrin tukemaan ajatusten kehittymistä siitä eteenpäin. Tämä lisää lasten intoa oppimiseen paremmin kuin valmiiksi pureskeltujen vastausten antaminen.

Tavoitteenani oli havainnoida lapsia ja heidän käsityksiään ympäristöstään. Näin nuoret lapset ovat kuitenkin hyvin tiivistä osana perhekulttuuria, joten heidän ajatuksensa ja

kommenttinsa ovat useimmiten perhepiirin sisältä ja vanhempien malleista opittua. Tarkoitukseni ei missään nimessä ollut löytää joukosta ekologisia ja epäekologisia perheitä, vaan kuulla lasten mielipiteitä asioista. Halusin vanhemmilta kirjallisen luvan, jotta he tietävät heidän lapsensa osallistuvan projektiin. Kaikki ryhmässä nousseet kommentit ja ideat käsittelin anonymisti, jottei lasta tai hänen perhettään voi tunnistaa opinnäytetyöstäni. Toisaalta tutkimusaihe on turvallinen, sillä viisivuotias pitkälti vielä mallioppii käytäntöjä vanhemmiltaan. Lapselle vanhemman ajatukset ovat kuitenkin etusijalla. Asioissa on myös aina monia puolia, eikä päivähoiton kasvattajien ole tarkoitus ohittaa vanhempien mielipiteitä esimerkiksi ympäristöasioista. Lapsille voidaan kuitenkin tarjota aiheita ajateltavaksi ja kysyttäväksi, jotta heillä on mahdollisuus rakentaa omaa persoonallista maailmankuvaansa. Jarasto ja Sinervo (1997: 65) kirjoittavat kuinka lapsi viisi-kuusivuotiaana tarkkailee ja jäljittelee toisia. Hän kerää uusia kokemuksia ja varmistaa kysymällä tekevänsä oikein.

3 KESTÄVÄ KEHITYS JA YMPÄRISTÖKASVATUS

Lili-Ann Wolff (2004) määrittelee Hannele Cantellin toimittamassa teoksessa Ympäristökasvatuksen käsikirja ympäristökasvatusta seuraavasti: Ympäristökasvatuksella tarkoitetaan elinikäistä oppimisprosessia, jossa ihmiset ymmärtävät oman roolinsa ympäristön vaalijana ja lisäävät tietoisuuttaan ympäristöstä ja ympäristökysymyksistä. Ympäristökasvatuksen tavoitteina on kasvattaa ympäristötietoisuuteen, luoda koko yhteiskunnalle ympäristöön liittyviä toimintamalleja sekä mahdollistaa jokaiselle yksilölle ympäristösuojelun myönteiset tiedot, arvot ja asenteet. Keskeinen periaate on että ihmiset saavat tietoja ja taitoja osallistuakseen yhteiskunnan kehittämiseen ja johtamiseen. (Wolff 2004: 19.)

Sama kirjoittaja määrittää myös kestävä kehityksen monta ulottuvuutta. Voidaan puhua ekologisesta kestävästä kehityksestä, jossa pyritään luonnonvarojen kestävämpään käyttöön ja ilmastonmuutoksen hidastamiseen. Voidaan myös puhua taloudellisesti kestävästä kehityksestä joka edellyttää, että tavaroita ja palveluja on valmistettava ympäristöä vähemmän kuormittavin keinoin ja luonnonvaroja säästämällä. Näin vältetään pidemmällä aikavälillä velkaantuminen ja turvataan kansallinen hyvinvointi. Toisaalta voidaan puhua myös sosiaalisesti ja kulttuurisesti

kestävästä kehityksestä, jolloin halutaan turvata hyvinvointi myös seuraaville sukupolville. (Wolff 2004: 24.)

Kestävässä kehityksessä on perimmäinen kyse ihmisten toiminnasta ja sen suhteesta luontoon. Ihmisen toiminta ja luonnon hyväksikäyttö on aiheuttanut ekologisten ongelmat, jonka takia on opittava uudenlainen suhtautuminen luontoon. Yhteiskunnan elämä ja toiminta on järjestettävä luonnon kestokyvyn rajoissa. Ympäristökasvatuksessa painotetaan sitä, että luonto tulisi ottaa huomioon kaikessa toiminnassa. (Bardy – Aaltonen – Lepo – Sandelin 1994: 12, 15.) Samasta aiheesta jatkaa Wolff (2004), joka toteaa että suuri osa länsimaisen nyky-yhteiskunnan jäsenistä ei kuitenkaan elä kestävästä kehitystä tukevalla tavalla. Teollisuusmaissa usein kiistellään, kenen vastuulla kestävä kehitys on ja miten turvata taloudellinen kehitys kestävään kehitykseen pyrittäessä. (Wolff 2004: 26.)

Eila Louhimaa kirjoittaa artikkelissaan Kestävä kehitys ja ympäristökasvatuksen todellisuus (2005) kuinka ihmiset oppivat, mutta ajattelu- ja toimintatavoissa ei silti tapahdu muutosta. Ympäristökasvatuksella pyritään edistämään ihmisen orientoitumista yhteiskunnan ja luonnon muodostamaan kokonaisuuteen syvällisemmin eikä pelkästään tarjota tietoa ja toimintamalleja. Muutos ja oppiminen ovat erillisiä käsitteitä. (Louhimaa 2005: 219, 234.) Päiväkodin ja varhaiskasvatuksen roolit ovat tärkeitä ympäristökasvatuksessa. Varhaiskasvatukseen olisi mahdollista liittää ekologinen osa-alue, jolloin ympäristökasvatuksesta tehdään osa lasten päivittäisiä toimintoja ja toimintamalleja.

Ympäristökasvatus, -opetus ja -valistus ovat tärkeimpiä keinoja pyrittäessä kohti kestävästä elämäntapaa. Ympäristökasvatuksessa huomioidaan ympäristön monet ulottuvuudet, kuten ekologinen, sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen, esteettinen ja eettinen ympäristö. (Helsingin yliopisto.) 2000-luvulla koulujen ympäristökasvatukseen on alettu kiinnittää enemmän huomiota. Sen merkitys ympäristöongelmien ratkaisussa ja ehkäisyssä koetaan merkittävänä. Näin on syntynyt myös kestävä kehityksen pedagogiikkaa ja didaktiikkaa, jota ympäristökasvatuksessa voidaan hyödyntää. (Louhimaa 2005: 221.) Ympäristökasvatusta antavat eri järjestöt ja organisaatiot, koulut sekä eettisestä kuluttamisesta löytyy kursseja myös työväenopistosta. Eettinen kuluttaminen ja ympäristön suojeleminen on kuitenkin jätetty vielä pitkälti yksilöiden omalle vastuulle. Varsinkin vanhempi väestö ei juuri ole ollut ympäristökasvatuksen kanssa

tekemisissä, mutta toteuttaa sitä vanhojen suomalaisten perinteiden ja yksinkertaisen elämän kautta.

4 LAPSILÄHTÖISYYS

Lapsilähtöisessä toiminnassa pyritään ottamaan huomioon lasten näkemys ja toiveet jo suunnitteluvaiheessa. Ihmiselle on elintärkeää, että hän saa viestiä asioita toisille ja että hänet otetaan vakavasti. Hän tarvitsee mahdollisuuksia erilaiseen viestimiseen ja tunteen, että hän voi vaikuttaa asioihin. Lasten tehtävä ei ole vain suorittaa aikuisten asettamia tavoitteita ja tehtäviä, olla kohteena, vaan olla itse mukana suunnittelussa aktiivisena toimijana. (Karlsson 2005: 23–26.) Karlsson jatkaa väitöskirjassaan Lapsille puheenvuoro – ammattikäytännön perinteet murroksessa (2000), että motivaatio oppimiseen syntyy opittavan asian läheisyydestä omaan elämään ja omiin pyrkimyksiin. Lasten oppiminen tapahtuu aktiivisesti tilanteita tarkkailemalla. (Karlsson 2000: 46.)

Pienten lasten kohdalla helposti ajatellaan, ettei heillä ole toiveita ja ehdotuksia (esimerkiksi Bardy ym. 1994: 63–64). Tähän näkemykseen yhtyvät myös Karlsson ja Riihelä (1991). Lasta pidetään liian usein alempiarvoisessa asemassa, hänen täytyy kasvaa ja kerätä kokemuksia voidakseen ymmärtää enemmän. Vasta aikuisena osaa ja tietää. (Karlsson – Riihelä 1991: 31.)

Helsingin varhaiskasvatussuunnitelman (2007: 3, 9, 11–12.) mukaisesti kasvattajan tehtävänä on rikastaa lasten toimintaa sisällöllisesti, tukea kasvua, kehitystä ja oppimista sekä pyrkiä toiminnan tavoitteellisuuteen. Varhaiskasvatuksessa vuorottelevat lapsilähtöiset, lapsille ominaiset tavat toimia sekä aikuislähtöisesti suuntautuneet toiminnot. Lapsille ominaisia tapoja toimia ovat esimerkiksi leikkiminen, ilmaiseminen taiteellinen kokeminen ja tutkiminen. Lasten toiminnallisen orientaation ydin on lasten omien ehdotusten ja käsitysten huomioonottaminen toimintaa suunniteltaessa ja toteutettaessa. Kasvattajien havainnoissa toimintaa he saavat informaatiota oman toimintansa vaikutuksista. Näin he voivat muuttaa omaa toimintaansa siten, että se edistää lasten tavoitteellista toimintaa. Tähän yhtyy myös Karlsson (2005: 33.) kirjoittaessaan, että kasvatusta- ja opetustilanteissa tarvitaan vuorovaikutusta. Kasvattajan tehtävänä ei ole toimia vain puheenvuoron jakajana, vaan nähdä miten lapset asioita ja kokonaisuuksia hahmottavat ja minkälaiset asiat ovat lapselle tärkeitä.

Lapsilähtöistä ajattelua mukailen kävin päiväkodissa etukäteen vierailulla ja kertomassa tulevasta ohjelmasta. Kyselin lapsilta mitä he haluaisivat tehdä ja miten käsitellä aihetta tulevilla ryhmätapaamisilla. Tarkoituksena oli myös herätellä keskustelua ympäristöstä ja kulutustottumuksista. Lapset ottivat minut hyvin vastaan mihin vaikutti ehkä se, että tunsin kaikki lapset entuudestaan. Ryhmä kuunteli innostuneena ideoitani ja lapset alkoivat kysymättä ehdotella, millaisia menetelmiä voisimme käyttää pienryhmätuokioiden aikana. Osa halusi erilaisia pelejä ja leikkejä, sormivärimaalausta ehdotettiin. Koko ryhmä halusi erilaisia tehtäviä. Tehtävät ovat viskari-ryhmäläisille mieleisiä, tehdäänhän erilaisia tehtäviä myös esikoulussa. Kaikki saamani ehdotukset olivat toteuttamiskelpoisia ja kerroin lapsille, että ideat huomioitaisiin eri kerroilla.

Timo Jantunen toteaa artikkelissaan *Esiopetuksen lapsilähtöisyys* (1996), ettei lapsilähtöisyys kuitenkaan voi merkitä lapsen halujen vallalle päästämistä. Lapsi tarvitsee esikuvakseen aikuisen, joka kokemuksen ja tiedon kautta ohjaa lasta oikeaan suuntaan ja hallitsee tilannetta. Näin lapsi saa turvallisessa ympäristössä kehittää valintojaan ja päätöksiään. (Jantunen 1996: 13.) Itse tuokioiden ohjaajana hain turvallisen aikuisen roolia, joka kuitenkin erottuu päiväkodin henkilökunnan roolista. Asemaani helpotti, että tunsin kaikki lapsista etukäteen, joten varsinaista luottamuksen ja avoimuuden ilmapiiriä ei tarvinnut erikseen rakentaa.

Sellaisen ohjauskulttuurin sijaan, joka perustuu aikuisen ohjaamaan toimintaan, pyrin tuokioissa lasten keskinäisen kommunikaation tukemiseen. Halusin luoda vastavuoroisen ja osallistavan toimintakulttuurin, josta Karlsson (2005: 38-39.) kirjoittaa. Osallistavassa toimintakulttuurissa lapset ovat aktiivisia ja osaavina jäseniä. Tällaisessa ohjauskulttuurissa pyritään vahvaan vuorovaikutukseen, jossa aikuinen saa tietoa lapsista eikä heidän toimintansa ole jatkuvan arvioinnin kohteena. Lasten ajatuksista ja ideoista liikutaan heidän ohjaamaansa suuntaan ja pohditaan millaisia yhteisiä ajatuksia lapset ja aikuiset jakavat asiasta.

Suunnittelin käyttäväni toimintatuokioissa muitakin lapsilähtöisiä menetelmiä, kuten sadutusta. Sadutus on menetelmä, jossa lapselle annetaan mahdollisuus kertoa itse keksimänsä satu. Lapsi muokkaa ajatuksistaan tarinan, jonka kertoo aikuiselle. Sadutusta voidaan toteuttaa myös ryhmässä. Lasta kuullaan juuri sillä hetkellä asiasta,

joka hänellä on päällimmäisenä mielessään. Se osoittaa, että aikuiset ovat kiinnostuneita hänen ajatuksistaan ja mielipiteistään. (Karlsson 2005: 10, 110.)

5 VIISIVUOTIAAN KEHITYS

Lyytinen & Lyytinen kirjoittavat Jari Sinkkosen toimittamassa teoksessa *Pesästä lentoon* (2003), että leikkiminen, pelaaminen, satujen lukeminen sekä lasten kanssa jutteleminen ovat erinomaisia aikuisen ja lapsen välisiä askareita, jotka tukevat lapsen kehitystä (Lyytinen – Lyytinen 2003: 116). Lapsen kehityksessä on huomattava, että jokainen lapsi on yksilöllinen olento. Kehitys tapahtuu omassa tahdissa ja lapsella on syntymästään asti oma temperamenttinsa, johon liittyvät esimerkiksi sopeutumiskyky, mieliala ja reagoitiherkkyys. (Jarasto – Sinervo 1997: 18.) Omaksuessaan uusia taitoja lapsi tarvitsee aikaa asioiden sisäistämiseen. Hän palaa asioihin yhä uudelleen kehityksensä eri vaiheissa. (Taipale 1997:192.)

Rajasin lapsen kehityksen osa-alueiksi fyysisen, sosiaalisen ja ajattelun kehityksen tukemaan osatavoitteita, joita ryhmätuokioille asetin. Kaikilla osatavoitteilla pyrin lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen tukemiseen ja samalla hahmottamaan itselleni ikätason toiminnalle asettamia vaatimuksia.

5.1 Fyysinen kehitys

Viisi-kuusivuotias lapsi nauttii liikuntaleikeistä ja hakee haasteita osaamiseensa. Käden ja silmän yhteistyö paranee jatkuvasti ja muisti kehittyy. Lapsi oppii kirjoittamaan oman nimensä, numerot ja kirjaimet koetaan mielenkiintoisina. Soili Keskinen (1997) toteaa, kuinka tytöt ovat hienomotorisesti jonkin verran lahjakkaampia, kun taas pojat urheilussa menestyvämpiä. Välimäki, Sääkslahti ja Numminen (1997) jatkavat aiheesta kuvaillen, kuinka tässä vaiheessa lapsen tasapaino kehittyy voimakkaasti ja lapselle on tarjottava mahdollisuuksia liikkua erilaisissa ympäristöissä, kuten vesi, lumi tai kallio. Perusmotoriset taidot lapsen on saatava kehittää rauhassa ennen lajitaitojen opettelua. (Jarasto – Sinervo 1997: 62-63, 65; Keskinen 1997: 206 Välimäki – Sääkslahti – Numminen 1997: 263-264.)

Kieli kehittyy lapselle välineeksi ymmärtää ympäröivää todellisuutta. Viisivuotiaan kielen rakenteet alkavat muistuttaa aikuisen tasoa ja lapsi kysyy jo monimutkaisia kysymyksiä. (Jarasto – Sinervo 1997: 64-66.) Tapani Jauhiainen ja Merja Suomenranta (1997) täsmentävät kuitenkin, että sanavarasto ja kielen käyttö rikastuvat vielä pitkään. (Jauhiainen – Suomela 1997: 241.)

5.2 Sosiaalinen kehitys

Käsitys pienten lasten sosiaalisesta kehityksestä on saanut uusia suuntauksia, kun yhä useammat tutkimukset näkevät lapset sosiaalisina toimijoina ja sosiaalisen vuorovaikutuksen osapuolina. Aikaisemmin on ajateltu, että lapset tarvitsevat tietyn tiedollisen ajatuksellisen tason voidakseen osallistua vuorovaikutustilanteessa. Varhaiskasvatusta tutkinut Jarmo Kinos sanookin artikkelissaan *Lapsilähtöinen varhaiskasvatus* (2001), että aikuislähtöisellä kasvatusmallilla on historialliset perinteet. Usein opetussuunnitelman tyyppisen mallin mukaan toteutettava kasvatus perustuu aikuisten määrittelemiin tarpeisiin. (Kinos 2001: 15, 17-18.) Uusien tulkintojen perusteella kiinnitetään yhä suurempaa huomiota sosiaaliseen vuorovaikutukseen lasten kehityksen perustana. Lasten sosiaalinen ymmärrys ja valmiudet vuorovaikutukseen kehittyvät jo hyvin varhaisessa vaiheessa. Lapsi käsitetään kehityksen muillakin osa-alueilla toimijana sekä luovana ja tuottavana persoonana huolenpidon ja suojelun vastaanottajan roolin sijaan. (Strandell 1995: 10, 12-13.)

Viisi-kuusivuotias sopeutuu joustavasti uusiin tilanteisiin ja nauttii ennakkoluulottomammin esimerkiksi uusista mauista. Lapsella on viisivuotiaana jo melko tarkka käsitys omasta identiteetistään ja hän leikkii mielellään roolileikkejä. Lapsi alkaa osoittaa itsekritiikkiä ja kaipaa aikuiselta tukea ja vahvistusta onnistumiseensa. Hän on puhelias ja keskustelee sekä aikuisten että lasten kanssa. Vuorojen ja lelujen jakaminen estää riitojen syntymisen. Lapselle syntyy myös halu tehdä vaikutus ja lapsi saattaa mahtaila omilla teoillaan tai puheilla vanhemmista. (Jarasto – Sinervo 1997: 62-63, 65, 67.)

Vappu Taipale mainitsee artikkelissaan *Lapsen psyykkinen kehitys ja kehityksen pulmatilanteita* (1997), että vertaisympäristössä lapsi kokeilee sosiaalisia taitojaan ja rajoja. Lapselle kavereiden tarjoama emotionaalinen tuki on kehityksen kannalta tärkeää. Saara Salo (2003) toteaa, että neljävuotiaasta eteenpäin lapsi alkaa ymmärtää sosiaalisten tilanteiden tulkinnallisuutta. Toisen yksilön käyttäytymisellä tai puheella

voi olla monia syitä, eikä lapsi luota enää pelkästään tekemiinsä havaintoihin vaan muistelee myös aikaisempia kokemuksiaan vastaavanlaisista tapahtumista. (Salo 2003: 70; Taipale 1997: 200.)

5.3 Ajattelun kehitys

Ajattelu tarvitsee kehittyäkseen turvallisuutta, osallistumista ja haastavia ongelmia. Lapsi tarvitsee teoreettisia käsitteitä käsiteltäväksi jo silloin, kun hän ei vielä niitä ymmärrä. Konkreettisten kokemusten karttuessa hän yhdistelee merkityksiä ja liittää niitä omiin havaintoihinsa, jolloin käsitteistä tulee käyttökelpoinen väline elämässä. (Karlsson – Riihelä 1991: 25, 31.) Tässä työssä lapsille keskeisiä käsitteitä ovat olleet muun muassa ympäristönsuojelu, energia, kierrätys, kuluttaminen ja jäte. Näitä käsitteitä pyrin avaamaan kielikuvin ja selittämällä sekä kuvien avulla.

Lyytinen & Lyytinen (2003) toteavat, että tiedollinen kehitys on kehityksen alkuvaiheista lähtien yhteydessä sosiaalis-emotionaaliseen kehitykseen. Vuorovaikutuksen ja tiedonjakamisen kautta lapsi etsii keinoja uusien asioiden ja ilmiöiden tarkasteluun. Tärkeimpiä kehitystä edistäviä ympäristöjä ovat koti- ja päiväkotiympäristöt. Aikuisten tulee nähdä milloin lapsi tarvitsee tukea ja rohkaisua kehitysvaiheessaan ja milloin taas vapautta ja vastuuta lapselle itselleen taidoissa, joita hän pyrkii omaksumaan. (Lyytinen – Lyytinen 2003: 87-88.)

Viisi-kuusivuotias pohtii syitä ja seurauksia ja pyrkii hahmottamaan mielessään kokonaisuuksia. Hän uskoo, että kaikelle on tarkoitus ja luottaa kaikkitietävään aikuiseen. Ajantaju paranee ja lapsi ymmärtää aikakäsitteitä, kuten vuodenaika ja osaa viikonpäivien merkityksen. Lapsi on hyvin päämäärätietoinen ja askareiden keskenjättö on vielä hankalaa. Kielellisten valmiuksiensa avulla hän alkaa ymmärtää abstrakteja käsitteitä. (Jarasto – Sinervo 1997: 64-66.)

6 PROSESSIKUVAUS

Tunteja suunnitellessani hain paljon tietoa ja vinkkejä internetistä. Kävin vierailulla kierrätyskeskuksessa perehtymässä lainattavien näyttelyiden valikoimaan sekä kävin Kierrätyskeskuksen järjestämän Lennu Liito-oravan kerhokurssin. Kerhokurssilla

kävimme läpi kierrätyskeskuksen ideoiman kymmenen kertaisen kerhopaketin, jossa käsitellään ympäristön suojelua Lennu Liito-Orava hahmon kautta. Kerho on suunnattu jo kouluikäisille lapsille, esimerkiksi iltapäivätoimintaan sopivaksi. Sain sieltä kuitenkin runsaasti ajatuksia kuinka lähestyä aihetta lasten kanssa.

Pohtiessani tulevia opetuskertoja hain inspiraatiota myös ilmoittautumalla Luonto-liiton järjestämälle Luontoleikkikurssille, joka ei kuitenkaan järjestynyt vähäisen osanottajamäärän takia. Heureka ympäristökasvatuspäiville en taas päässyt osallistumaan, sillä en ole mukana aktiivisesti minkään organisaation toiminnassa. YTV:n Jätehuollolla ja kierrätyskeskuksella on kuitenkin hyvät internet-sivut, joista sain toimivia ideoita ja tehtäviä eri-ikäisten lasten ja nuorten kanssa tehtävään ympäristökasvatukseen. Molemmista saa myös lainata esimerkiksi valokuvanäyttelyjä ja muuta materiaalia maksutta käyttöön. Suuri osa näistä materiaaleista on suunnattu hieman vanhemmille lapsille, mutta soveltaen myös niistä saisi varmasti hyviä vinkkejä toiminnan suunnitteluun.

Ryhmätuokioiden tarkoituksena oli saada lapset innostumaan aiheesta ja herättää mielenkiinto ympäristöä kohtaan. Ryhmäkoko pidettiin melko pienenä, jotta hyvän yhteishengen kautta syntyisi myös keskustelua ja lapset jakaisivat rohkeammin omia kokemuksiaan. Yhdeksän lapsen ryhmä oli juuri ideaali keskustelun syntymiseksi, mutta kuitenkin yhden ihmisen hallittavaksi ryhmäksi. Toimintatila oli rauhallinen kulmaus päiväkodissa, jossa ryhmällä oli työskentelyrauha. Siirsimme henkilökunnan kanssa tilaan joka tunnille pöydät ja tuolit ryhmäläisille. Tilassa on kuitenkin mahdollisuus pienimuotoisiin leikkeihin ja askareisiin, joita ryhmässä haluttiin toteuttaa. Jalava ja Keinonen (2008: 26.) toteavat, ettei projektin suunnitelmia saa sitoa liiaksi, jotta mahdollistetaan innovatiivinen työskentely. Tähän pyrin projektissani myös itse, jotta hedelmällisiä aiheita voitiin keskustella myös myöhemmillä tunneilla. En halunnut nojata liiaksi tuntisuunnitelmiin, vaan pidin niitä taustalla suuntaa antavina ohjelmina.

6.1 Projektin toteutus

Projekti toteutettiin syksyllä 2008. Se koostui viidestä kokoontumisesta, joista yksi oli pidempi retki. Sain toteutuksessa täysin vapaat kädet, sovimme vain yhteiset toteutusajat. Pyrimme mahdollisimman yhtenäiseen jaksoon esimerkiksi kerran viikossa, vaikka yhteisten aikojen sovittaminen oli molemmille osapuolille hankalaa.

Päätimme kuitenkin pitää tunnit marraskuun lopun ja joulukuun alun aikana. Näin suunnittelemani vierailu sijoittuisi hyvin ennen joulua toteutettavaksi. Viskari-tunneilla olisi taustalla läsnä myös lastentarhanopettaja, joka normaalisti pitää Viskari-tunteja. Näin pystyisimme myös lähtemään vierailulle, sillä jokaista seitsemää lasta kohden täytyy olla yksi aikuinen. Lastentarhanopettaja myös antoi palautetta projektistani jälkikäteen.

Tuokioiden teemat suunnittelin itse. Perustana oli tukea viisivuotiaiden kehitystä ja toteuttaa lapsille ympäristökasvatusta. Teemoiksi nousseet ympäristönsuojelu, kierrätys ja kuluttaminen olivat selkeitä kokonaisuuksia, joiden katsoin kattavan suuren osan ympäristökasvatuksen sisällöistä. Selkeisiin kokonaisuuksiin lasten on helpompi yhdistää ymmärtämiään asioita. Koska työn tavoitteena oli vasta herätellä lasten kiinnostusta, en ottanut taustalle mitään ympäristökasvatusmallia.

Opinnäytetyöni resurssit koostuivat kokonaan omasta työpanoksestani. Motivaatiota työskentelyyn antoi aito kiinnostus ja innostus ympäristöä, varhaiskasvatusta ja lasten kanssa toimimista kohtaan. Toiminnan toteuttamiseen tarvittavat materiaalit kuten askartelutarvikkeet sain käyttää päiväkodin tarpeista. Lukemamme satukirjat lainasin kirjastosta ja tehtävät suunnittelin ja piirsin itse.

Riskinä projektin onnistumisessa oli oman työpanokseni tai arviointini epäonnistuminen. Jos itse sairastuisin, jouduttaisiin tunteja joko muokkaamaan uudestaan tai etsimään yksi toteutusaika lisää. Jos taas en pystyisi arvioimaan tavoitteiden toteutumista tuntien aikana, ei minulla olisi havaintoja joiden avulla arvioida, onnistuiko projekti.

6.2 Tuntisuunnitelmat

Tärkeimpänä suuntaviivana tuntien suunnittelussa pidin sitä, että oppimisesta täytyy tulla positiivinen kokemus, jotta aihe jaksaa kiinnostaa. Tehtävät suunnittelin helpohkoiksi ja vaikeammista keskustelisimme yhdessä. Kirjallisuudessa korostuu, että uusien asioiden oppimisen sisältyy ilo, ihmetys ja löytämisen riemu. Oppimisen ilo kannustaa uusien käsitysstruktuurien sisäistämisessä ja ilman iloa uuden oppiminen latistuu pintaoppimiseksi. (Esimerkiksi Karlsson – Riihelä 1991: 27.) Ensimmäisellä vierailullani kyselin miten lapset haluaisivat itse vaikuttaa tuokioiden sisältöön. Lapsilta

tärkeimpinä toiveina nousivat esiin erilaiset tehtävät, pelit ja leikit sekä tavallisuudesta poikkeavien menetelmien käyttö, esimerkkinä sormivärien käyttö.

Jokaista tuokiota varten tein etukäteen tarkan suunnitelman tunnin kulusta. Suunnitelmaan kirjasimme käytettävät leikit, askartelut sekä arviot ajasta. Tuntisuunnitelma on tämän raportin liitteenä (Liite 2.) Jokaiselle kerralle suunnittelin fyysistä-, sosiaalista- ja tiedollista kehitystä tukevan tavoitteen, jota tuokion aikana harjoiteltiin ja joka mukautui tunnin toimintoihin. Jaoin lapsen fyysisen kehityksen pienryhmässä toimimisen kannalta kolmeen keskeiseen osa-alueeseen. Fyysisiä tavoitteita olivat esimerkiksi silmän ja käden yhteistyön harjoittelu. Sosiaalisilla taidoilla harjoiteltiin ryhmässä toimimista ja tiedollisen kehityksen tavoitteella pyrin siihen, että lapset sisäistäisivät tunnilla läpikäymämme asioita. Kaikilla näillä osatavoitteilla tähtäsin kouluvalmiuksien edistämiseen. Kouluvalmiuksien kehittymistä kuvaavat esimerkiksi Jarasto ja Sinervo (1997: 164-165). Ennen koulua lapsi kerää tietoa ympäriltään oman kiinnostuksensa mukaan. Koulussa oppiminen muuttuu kuitenkin ohjatummaksi. Runsaasti älyllisiä virikkeitä saaneet lapset selviytyvät tästä muutoksesta yleisesti muita paremmin.

Pyrin tunneilla siihen, että keskustelemamme aiheet, tehtävät, pelit ja leikit sekä yhdessä luettava satu liittyvät tuokion aiheeseen. Aluksi minulla oli vain aiheita ja tehtäviä, joiden pohjalta tunneilla käsitellyiksi aihealueiksi muodostuivat seuraavat:

1. Aiheeseen orientointi, ammatit, käsitteiden hahmottelua

Ensimmäisellä tunnilla pyrin siihen, että ryhmä orientoituisi aiheeseen; mikä on ympäristö ja mitä siihen kuuluu. Pohtisimme myös mitä kierrätys on ja miten siihen itse voi vaikuttaa. Suunnittelin tehtäviä ensimmäistä kertaa varten monipuolisemmiksi kuin muille kerroille ja jätin tilaa enemmän vapaalle keskustelulle. Ensimmäisellä tunnilla kävisimme myös läpi ammatteja jotka liittyvät ympäristöön, päiväkodin omaan teemaan viitaten. Lopuksi valitsin havainnollistavan sadun, jonka aihe oli lapsille mieleinen ja syventää koko projektini tarkoitusta.

Tavoitteista sosiaalisena olisi ryhmään sitoutuminen ja mielenkiinnon herääminen aihetta kohtaan. Fyysisenä tavoitteena harjoittelisimme muistamista ja tiedollisena tavoitteena pyrkisin auttamaan lapsia yhdistämään tuokion aikana käsiteltyjä asioita arkielämään.

2. Ympäristö käsitteenä ja ympäristön suojele

Toisella tunnilla keskustelisinme erilaisista ympäristöistä sekä materiaaleista. Tutkisimme yhdessä ympäristömerkkejä sekä mistä niitä voi löytää. Jätin muistipelin pelaamiselle sekä tehtävälle hyvin aikaa tätä kertaa varten. Saduksi valitsin kirjan, jossa pohditaan keinoja maapallon auttamiseksi. Tällä halusin vahvistaa käsittelemiämme ympäristövaikutuksia ja niiden laajempaa yhteyttä koko maailmaan. Toisen tuokion aikana pyrkisin muodostamaan kuvaa lasten ympäristökäsityksestä ja siihen vaikuttamisesta.

Tavoitteina toiselle tunnille sosiaalisena olisi yhteistyö ryhmäläisten kesken ja fyysisenä silmän ja käden yhteistyö. Tiedollisena tavoitteena lapsille olisi käsitteiden hahmottaminen.

3. Kierrätys ja kulutustottumukset

Kolmannen tunnin teemaksi valitsin kierrätyksen. Idean tämän tunnin päätehtävään sain Lennu Liito-Oravan kerhokurssilla. Suunnittelin, että kävisimme yhdessä läpi tavaroita, niistä syntyviä roskia ja jätteitä sekä sitä, mitä niille tapahtuu käytön jälkeen. Askartelin kartongista roska-astiat ja sijoittaisimme niille erilaisia roskia. Pohdin jonkin verran tehtävän vaikeustasoa viisivuotiaan kannalta ja yritin valita mahdollisimman selkeitä esineitä, jotta lapset ymmärtäisivät leikin ytimen. Tehtävän avulla suunnittelin arvioivani kierrätyksen hahmottamista. Tehtävässä lapset saisivat etsiä erilaisten esineiden joukosta biojätteet. Halusin hahmottaa tutkimustani varten, onko viisivuotias jo siinä kehitysvaiheessa, että hän pystyy sisäistämään kokonaisuuksia kuten kierrätys.

Sosiaalisena tavoitteena tälle kerralle olisi vuoron odottaminen, fyysisenä tavoitteena puolestaan kirjainten harjoittelu ja tiedollisena tavoitteena kierrätyksen perusteiden sisäistäminen.

4. Roskat, vanhasta uutta

Tälle tunnille suunnittelin ensin tuovani YTV:n Jätehuollosta tai kierrätyskeskuksesta lainatun valokuvanäyttelyn. Näyttelyissä on kuvattu erilaisia maisemia pääasiassa

Ämmässuon kaatopaikalta. Päädyin kuitenkin etsimään YTV:n internetsivuilta opetusmateriaaliksi tarkoitettuja vastaavanlaisia kuvia, sillä halusin kuvien jälkeen myös keskittyä muihin tehtäviin. Pelkäsin, että tuomalla suurikokoisen näyttelyn ryhmätilaamme lapset eivät pystyisi keskittymään muihin askareisiin lainkaan. Tietokoneelta näytettynä kuvista voisi keskustella, mutta ne eivät häiritsisi myöhempää työskentelyä. Tehtävämme tälle kerralle olisi hieman erityyppinen. Koristelisimme tyhjiä saippua- ja shampoopulloista kaloja, joita voi käyttää kylpyleluina. Omassa lapsuudessa muistan askarrelleeni käytetyistä tavaroista omanlaisiani leluja. Itse tehdyllä lellulla on erityinen arvo myös lapsen maailmassa. Lapset eivät välitä onko lelu juuri oikean näköinen, kunhan se soveltuu leikkiympäristöön ja leikin välineeksi. Kari Kurkela kirjoittaa artikkelissaan Leikin todellisuus kuinka leikki ja mielikuvitus käyttävät ulkoisen todellisuuden materiaalia. Näin syntyneessä leikkidodellisuudessa eivät rajoita ne toiminnot jotka ovat sitovia arkitodellisuudessa. Materiaalit muuttuvat leikkijöiden sisäisen psyykkisen todellisuuden mukaan tarkoitustaan edustaviksi. (Kurkela 1996: 86-87.)

Tämän tuokion aikana pyrkisin arvioimaan, millaisia asenteita lapsilla on kuluttamista kohtaan sekä millaisen kuvan he olivat muodostaneet ympäristösuojelusta menneiden tuokioiden perusteella. Lasten tavoitteista sosiaalisena olisi toisten töiden arvostaminen, erilaisuudesta huolimatta kaikki osaavat tehdä hienoja töitä. Fyysisenä tavoitteena harjoitimme hienomotoriikkaa. Tiedollisena tavoitteena pyrkisin esittämään lapsille, kuinka vanhasta voi tehdä uutta.

5. Nukketeatteri ja seikkailu

Projektin lopetuskerraksi varasin ryhmällemme Kierrätyskeskuksen järjestämän kokonaisuuden ”Nukketeatteri Rojupöhö ja seikkailu kierrätyskeskuksessa”. (Liite 3.) Tämä oli päiväkotiryhmille ja koululaisille suunnattu ennen joulua järjestettävä vierailu, jonka aiheena oli kuluttamisen hillitsemiseen. Vierailun kesto olisi noin 1,5 tuntia. Tämän tuokion toteutuksen jättäisin kierrätyskeskuksen henkilökunnalle, mutta asettaisin silti ryhmällemme omat tavoitteet tuokiota varten.

Vierailulle muodostuivat sosiaalisiksi tavoitteeksi ryhmässä liikkuminen, fyysiseksi keskittyminen ja tiedolliseksi ymmärrys kohtuullisesta kuluttamisesta. Pyrkisin projektiani varten luomaan kuvaa, millaiset käsitykset lapsilla olivat kuluttamisesta ja pystyykö niihin kasvatuksella vaikuttamaan.

6.3 Tuntirunko

Pohdin tunteja suunnitellessani, missä järjestyksessä tehtävien laatiminen ja tavoitteiden asettaminen tuokioille olisi järkevintä toteuttaa. Asetanko tavoitteet tehtävien perusteella vai laadinko ensin tehtävät, joihin tämän jälkeen asetan tavoitteet? Päädyin käyttämään molempia tekniikoita, aihealueesta riippuen. Esimerkiksi kolmatta tuntia suunnitellessani minulla oli jo niin monta tehtävää ja toimintaa aiheeseen liittyen, että oli toimivampaa asettaa tavoitteet tehtäviin sopiviksi. Kuitenkin ensimmäiselle kerralle oli helpompaa ensin luoda tavoitteet, jonka pohjalle oli hyvä keksiä toimintaa.

Tuntirungoksi jokaista tuokiota varten muodostui seuraava:

Alustuksen aikana kerroin ensin sen kertaisesta aiheesta ja annoin sitten lapsille suunvuoron. Keskustelimme jonkin aikaa aiheesta, josta siirryimme yhteiseen tekemiseen. Näin sain hyödyllistä materiaalia tutkimustani varten, jota samalla kirjoitin itselleni ylös.

Leikin, pelin tai muun yhteisen tekemisen tavoitteena oli tukea osatavoitteita, joita olin lasten kehitystä silmällä pitäen asettanut. Yhteisen toiminnan aikana harjoittelimme erityisesti yhteistyötaitoja ja keskittymistä. Jarasto ja Sinervo (1997: 67, 164.) toteavat ryhmätyön lisäävän itseluottamusta ja sosiaalisia taitoja. Pienet tehtävät luovat vastuun tunnetta. Lapsi oppii ottamaan toiset huomioon ja minäkeskeisyyden tilalle kehittyä hiljalleen vuorovaikutusmalli.

Tuokion tehtävän tarkoituksena tuokioissa oli myös tukea osatavoitteita, joita olin tunnille asettanut. Jantusen ja Rönnerbergin (1996: 126.) mukaan alkuopetuksessa tulee huolehtia siitä, että lapsilla säilyy innostus tehtävien tekemiseen. Oppimismotivaation kehittymiseen kuluu useita vuosia ja paras tapa sen muodostumiseen on leikin kautta. Lapsen lähestyessä kouluikää roolileikkien merkitys lapselle kasvaa. Roolileikin ohessa hän huomaa tarvitsevänsä leikin kehittymiseksi jotain, jota pitää tehdä. Näin hän luo itselleen suoritettavaksi tehtävän. Tämä antaa pohjan myöhemmin opettajan antamille tehtäville, joissa lapsi kehittää omaa osaamistaan.

Tein tuokioiden tehtävät itse, jotta sain aiheeseen ja lasten taitoihin suhteutettuja tehtäviä. Tiesin etukäteen lasten innokkaasti tekevän tehtäviä viskari-tunneilla ja lapset olivat niitä itsekin pyytäneet kysyessäni heidän toiveitaan tuntien sisältöihin. En

halunnut tehdä tehtävistä liian helppoja, mutten myöskään liian vaikeita. Tehtävien suunnitteluun ja selkeään toteutukseen meni runsaasti aikaa tunteja suunnitellessa.

Lopuksi luetun sadun tehtävänä oli syventää tietoa lapsille ja auttaa heitä soveltamaan opittua omassa elämässään. Valitsin sadut huolella, jotta ne mahdollisimman tarkasti tukisivat jokaisen tuokion aihetta. Aikuisten lukemien satujen kautta lapsi oppii tapahtumien hahmottamista kirjoitetun kielen kautta. Tapahtumien hahmottaminen kulkee kuuntelun, ymmärtämisen, kielellisen tuottamisen ja toiminnan tasolla esittämisen kautta. Näitä taitoja lapsi hyödyntää koulumaailmassa lukemisen ja kirjoittamisen harjoittelussa.

Sadut ja tarinat antavat lapsille erityistä tietoa, joka kehittää lapsen omaa ajattelua ja luovuutta. Satu puhuttelee lasta tasavertaisena ja on usein monivivahteisempaa kuin aikuisen antama opetus. Sadut ohjaavat lasta pehmeästi kohti aikuisen maailmaa, kertoen asioista vertauskuvallisesti ja mielikuvituksellisesti. (Jantunen – Rönneberg 1996: 16, 131-132.)

6.4 Tuntien arvioinnin periaatteet

Projektin tavoitetta ja käytettyjä toimintamenetelmiä arvioin itsearviointina ryhmätuokioiden aikana. Lisäksi kuulin päiväkodin henkilökunnan ja erään lapsen vanhemman mielipiteitä projektista. Suunnittelin arvioivani myös käytettyjä toimintamenetelmiä. Viimeisellä kerralla suunnittelin kysyväni lapsilta kokemuksia peleistä, tehtävistä ja saduista joita olimme käyneet tunneilla läpi.

Keskityin arvioimaan projektin tavoitteiden onnistumista, projektin kulkua sekä lopputulosta, eli miten lasten käsitykset muuttuivat tämän ympäristökasvatuksen myötä. Suunnittelin kirjoittavani ylös havaintoja ja lasten kommentteja tuntien aikana ja arvioivani niiden pohjalta tuntien kulkua.

Työn tavoitteena oli herättää lasten kiinnostus ympäristöä ja sen suojelua kohtaan. Suunnittelin arvioivani kuinka kiinnostus säilyi tuokioiden aikana, kuinka innokkaita lapset olivat tuntien aiheista ja tehtävistä sekä kuinka paljon keskustelua aiheesta tuli lasten kesken. Jo mahdollisen tiedon syventämistä suunnittelin arvioivani aluksi keskustelun avulla saadakseni selville mitkä lasten käsitykset ja tiedot olivat etukäteen. Tiedon syventäminen pelien, leikkien ja satujen avulla tapahtui tuokioiden aikana ja

testauksella tai keskustelulla lopuksi suunnittelin arvioivani olivatko lasten käsitykset muuttuneet. Ympäristönsuojelun, kierrättämisen ja kuluttamisen käsitteiden ja sisältöjen ymmärtämistä oli vaikea arvioida. Näitä pyrin arvioimaan käsitellessämme edellisten tuntien aiheita.

Jokaisen osatavoitteen toteutumista arvioin sillä, kuinka lapset suoriutuivat kyseisestä harjoitteesta. Osatavoitteiden päätehtävänä oli kuitenkin tukea lasten kehitystä näiden pienryhmien aikana.

7 TUNTIEN TOTEUTUS JA ARVIOINTI

7.1 Ensimmäinen tunti

Alustin tuntia kertomalla hieman aiheista, joita tulimme käymään läpi näiden tulevien kertojen aikana. Kerroin mitä ympäristökasvatuksella tarkoitetaan ja ettei ympäristö merkitse vain jokaisen omaa lähiympäristöä vaan myös luontoa, merta ja koko maailmaa.

Kävimme ensimmäisenä tutustumassa päiväkodin keittiön roska-astioihin ja kierrätykseen. Lapset olivat kiinnostuneita päästessään paikkaan, joka kuului heidän päiväkotiympäristöönsä, mutta ei ole osa heidän normaalia leikkiympäristöään. Annoin lasten kokeilla erilaisia materiaaleja, kuten tyhjää maitopurkkia ja biojätepusseja. Näytin pakkausmerkintöjä ja lapset innokkaasti jopa haistoivat maissitärkkelyksestä tehtyjä biojätepusseja. Keskustelimme keittiössä siitä, mitä kaikkea biojäteastiaan laitetaan ja minne muut roskat menevät. Näytin mihin päiväkodissa kerätään esimerkiksi käytetyt paristot ja palaneet lamput, joita ei voi laittaa kaatopaikalle.

Lapset olivat toivoneet tuokioihin myös leikkejä. Seuraavaksi pelasimme Kim-peliä, jossa lapset yrittivät muistaa mitä esineitä lattialla on. Tämän jälkeen lapset sulkivat silmänsä, otin yhden esineen ja lapset saivat avata silmänsä ja arvata puuttuvaa esinettä. Esineiksi oli valinnut erilaisia roskia ja esineitä, jotka edustivat ympäristön kannalta huonoa valintaa. Tällaisia olivat esimerkiksi muovilusikka ja 2 dl jogurttipurkki. Kun puuttuva esine oli muistettu, keskustelimme siitä mikä olisi parempi vaihtoehto kyseiselle esineelle. Olin valinnut 12 esinettä ja lapset muistivat nopeasti mikä esine puuttui. Lapset kyselivät innokkaasti leikin jälkeen mistä esineet olivat tulleet ja miksi olin ne ottanut mukaan.

Tehtäväksi olin piirtänyt lapsille kuvan, jossa retkeläiseltä oli jäänyt metsään roskia. Nämä piti viivaa seuraamalla yhdistää roskapönttöön. Lapset ymmärsivät hyvin tehtävän tarkoituksen ja värityivät kuvan omannäköiseksi. Lopuksi luin sadun Wall-e, joka perustuu vuonna 2008 julkaistuun Pixar Animation Studios: in animaatioelokuvaan. Osalle lapsista tarina oli tuttu ja aihe tuli esille jo aikaisemmin kysellessäni lasten toiveita toiminnan suhteen. Satu olikin mieleinen ja lapset tutkivat kuvia myös myöhempien tuokioiden lopussa.

7.1.1 Ensimmäisen tunnin arviointi

Ensimmäinen tunti sujui kokonaisuudessaan hyvin. Lapset sitoutuivat hyvin ryhmään, eivätkä vierastaneet minua ohjaajana. He kyselivät koska tulen taas pitämään Viskaria, ja mitä ensi kerralla tehtäisiin. He toimivat hyvin ryhmänä ja pystyivät ottamaan toisiaan huomioon esimerkiksi niin, että kaikki näkevät kädessäni olevan esineen. Aiheeseen tutustuminen onnistui pehmeästi ja lapsille jäi mielenkiinto aihetta kohtaan.

Lapset ymmärsivät nopeasti Kim- leikin juonen ja arvailivat rohkeasti omia ehdotuksiaan. Lapset päättelivät muun muassa, että yksittäisen jogurttipurkin sijaan kannattaa kaataa litran jogurtista lautaselle ja että muovilusikkaa parempi vaihtoehto on metallinen lusikka, jota ei tarvitse heittää käytön jälkeen roskiin. Lapset muistivat esineet hyvin ja keksivät monipuolisesti erilaisia vaihtoehtoja leikin esineille. Leikki oli lapsille mieleinen ja esineitä olisi voinut olla leikissä mukana vielä enemmän vaikeustasoa nostamaan.

Saimme hyvin keskustelua siitä, että jokainen heittää päivittäin jotain pois ja mihin roska-astiaan nämä jätteet kuuluvat. Lapset ymmärsivät siis yhteyden keskustelemiemme asioiden ja arkielämän välillä. Kim-leikissä harjoittelimme muistin käyttöä ja lapset muistivatkin esineet hyvin. Vaikeustaso olisi voinut olla vieläkin haastavampi, sillä lasten oli varsin helppo painaa esineet mieleensä. Tuokion aikana pystyin selvittämään itselleni seuraavia tunteja varten, millaiset lasten käytännön taidot ikäisekseen olivat.

7.2 Toinen tunti

Tällä kerralla pienryhmässä oli mukana vain neljä lasta. Toisella tuokiolla tavoitteina oli hahmottaa käsitteitä, kuten energia ja luomu. Harjoittelimme ryhmässä toimimista pelaamalla tuokion aluksi ympäristömerkeistä koottua muistipeliä, josta lapset olivat innoissaan. Keskustelimme ensin korttien kuvista ja niiden merkityksistä ja etsimme merkkejä tuomistani tuotepakkauksista. Ryhmäläiset osasivat myös jonkin verran kertoa merkeistä lapselle, joka tuli myöhässä mukaan peliin sekä opettajalle, joka tuli kyselemään tunnin kulusta.

Tuokion tehtävänä oli labyrintti, jossa etsittiin sähkön tie voimaloista sähkölamppuun. Tässä harjoittelimme silmän ja käden yhteistyötä. Lapset eivät olisi malttaneet ensin etsiä reittiä ilman kynää, vaan halusivat vain nopeasti saada tehtävän tehdyksi. Kävimme läpi rauhallisesti kaikkien kanssa oikean reitin, mutta silti lopputuloksena oli labyrintteja, joissa oli monta reittiä. Tämä oli hyvää silmän ja käden yhteistyön harjoittelua esikoulua varten, jossa tehtäviä keskitytään jo tekemään pitkäjänteisemmin.

Lopuksi luimme kirjan 10 askelta maapallomme pelastamiseksi. Kirjan kuvat olivat suuria ja sivut muotoihin leikattuja. Neuvot oli koottu yksinkertaisista aiheista, kuten vesihanauksen sulkemisesta hampaidenpesun ajaksi. Lapset kuuntelivat satua ja kommentoivat opetuksia omalta näkökannaltaan.

7.2.1 Toisen tunnin arviointi

Muistipeli oli lapsille mieleinen ja he olisivat jatkaneet sitä monta kierrosta. Käsitteiden sisäistäminen onnistui lapsilta yllättävän hyvin ja he muistivat ympäristömerkkejä myös myöhemmillä tunneilla. Jotkut lapsista kertoivat nähneensä merkkejä myös kaupassa tuotteissa sekä kotona esimerkiksi ruokapakkauksissa. Tämä toivottavasti herätti keskustelua myös lasten ja vanhempien välillä ympäristöaiheista. Yhteistyö tunnilla sujui pääosin hyvin, joskin pelissä eräs lapsista ei olisi malttanut odottaa vuoroaan ja oli hyvin kilpailuhenkinen. Keskustelimme, kuinka tärkeämpää on pelata yhdessä ja pitää hauskaa kuin se, kuka pelin lopuksi voittaa.

Tehtävä osoittautui melko haasteelliseksi viisivuotiaalle, vaikka olin tehnyt tehtävän, johon oli monta ratkaisua. Lapset eivät yllätyksekseni kuitenkaan harmitelleet lainkaan, vaikkeivät onnistuneet ensimmäisellä kerralla. Itsekään en tehtävää juuri harmitellut

sillä totesin, että on parempi välillä tarjota myös haasteellisempia tehtäviä, kuin jatkuvasti sellaisia, joista ratkaisu löytyy helposti. Minulla ei myöskään etukäteen ollut tietoa, kuinka moni tekee tällaisia tehtäviä kotonaan, jolloin tämä tehtävä olisi ollut sopivan vaikea.

7.3 Kolmas tunti

Kolmannen tunnin tavoitteita nostin esiin jo kahdella ensimmäisellä kerralla vaikeaksi osoittautuneita seikkoja. Oman vuoron odottaminen tuntui osasta vielä melko hankalalta, joten harjoittelimme sitä tunnin kuluessa. Kolmannen tunnin aluksi kyselin edellisellä kerralla opituista asioista, koska kaikki eivät olleet päässeet paikalle ja halusin jakaa tietoa myös heidän kanssaan. Katselimme esimerkiksi muistipelin korttien kuvia ja annoin lasten selittää itse hieman avustaen, mitä mikäkin merkki tarkoitti. Edelliselle tunnille osallistuneet lapset selvästi nauttivat tilanteesta saadessaan opettaa muille läpikäymiämme asioita.

Olin tuonut tunnille mahdollisuuksien mukaan erilaisia roskia, kuten metallisen jogurttipurkin kannen, pariston ja kuivuneen huonekasvin oksan. Tunnin tavoitteena oli hahmottaa, mihin jäteastian kukin roska kuului. Jäteastiat olivat todenmukaisin värein askarreltuja pahvisia kuvia, jotka sijoitin lattialle kaikkien näkyville puoliympyrään. Puoliympyrän sisään asetin roskat jokaisen ulottuville. Olin varannut roskia noin kaksi jokaista lasta kohden. Lapset oppivat nopeasti jokaisen jäteastian värin ja tarkoituksen ja saivat vuorotellen poimia esineen ja sijoittaa sen oikean kuvan päälle. Jopa mutkikkaan ongelmajäteastian päälle löysivät tiensä patteri ja rikkoutunut sähkölaite. Lapsille tämä toimi pelinä, jossa omasta oivalluksesta palkittiin sillä, että esineen sai oikean roska-astian päälle. Lapset halusivat myös laskea, kuinka monta roskaa jokaisen roska-astian päälle tuli. Näin saimme aikaan myös keskustelua siitä, mitä jätettä maailmassa syntyy eniten.

Tehtävänä lapset saivat etsiä 14 kuvan joukosta biojätteet ja ympyröidä ne. Lopuksi laskettiin, kuinka monta kompostoituvaa asiaa kuvasta löytyi, sekä merkittiin se ylös paperille. Lähes jokainen lapsi löysi kerralla kaikki biojätteet kuvasta, joten leikin yhteydessä opittu oli mennyt perille. Olimme jokaisella tunnilla harjoitelleet oman nimen kirjoittamista omaan työhön ja tässä tehtävässä hahmottelimme myös numeroa kuusi. Tehtävästä löytyi kuusi biojätettä ja sen sai kirjoittaa tehtävään.

Tuokion lopuksi luimme taas kirjan. Kirja oli Roska-Reima ja roskavuoren valloitus, jossa käsitellään myös kierrättämistä ja kulutuksen rajoittamista. Lapset osallistuivat kirjan lukemiseen omilla kommentteillaan ja osasivat sijoittaa kirjan lopussa kuvatut jätteet niille kuuluviin paikkoihin.

7.3.1 Kolmannen tunnin arviointi

Jäteastia-leikki sujui onnistuneesti. Vielä ennen tuntia epäilin, josko olin kuitenkin valinnut liian haasteellisen tehtävän viisivuotiaille, mutta leikki osoittautuikin hyvin toimivaksi ainakin tässä ryhmässä. Lapset oppivat leikin yhteydessä käsitteitä kuten biojäte. Kun sanan konkreettinen merkitys oli selvitetty, lapset käyttivät sitä myös omassa puheessaan. Vuoron odottaminen tuntui edelleen osasta lapsista hyvin vaikealta, mutta kukin sai valita roskan vuorollaan. Koin että tällaisessa tilanteessa täytyy olla oikeudenmukainen ja reilu, jotta koväänisimmät eivät vie huomiota itse asiasta.

Tehtävässä huomasin yliarvioineeni viisivuotiaan kehitystason, sillä vain osa lapsista osasi numerot. Jouduimme auttamaan lapsia mallilla numeron kuusi muodosta. Lapset kuitenkin löysivät ja värjivät kaikki biojätteet haasteista huolimatta ja pidin sitä arvokkaana tuloksena. Kierrätyksen perusteet olivat siis lasten hallussa jo yhden perusteellisen leikin jälkeen.

7.4 Neljäs tunti

Tunnin aluksi katselimme tietokoneelta YTV:n internetsivujen opetusmateriaaleista kokoamaani PowerPoint-diasarjaa, jossa oli kuvia Ämmäsuon kaatopaikalta. Kuvissa oli muun muassa lavoittain kaatopaikalle heitettyjä käyttökelpoisia hedelmiä, kokonaisia huonekaluja ja vauvantarvikkeita. Lapsista kuvat olivat kiinnostavia ja niistä syntyi paljon keskustelua. He huomasivat heti, etteivät hedelmät kuulu kaatopaikalle, vaan kompostiin ja huonekalut olisi voinut vielä korjata käyttökelpoisiksi. Vauvantarvikkeitakin olisi vielä voinut kaupata jollekin, joka niitä olisi tarvinnut. Eräs lapsista ehdotti jopa omaa pikkusiskoaan vauvantarvikkeiden käyttäjäksi.

Tämän tuokion tehtävänäimme oli kylpylelujen teko. Olin kerännyt tyhjiä saippua- ja shampoopulloja, yhden jokaiselle lapselle. Koristelimme pulloja kaloiksi piirtämällä niille silmät ja evät sivuille. Suuna toimi suljettava korkki. Koska lapset innostuivat nuuhkimaan pulloja, oli hyvä että olin varannut vaarattomia ja myrkyttömiä

materiaaleja lasten käyttöön. Jokainen löysi mieleisen pullon, eikä ristiriitoja tullut. Lapset joutuivat keskittymään tässä tehtävässä pitämään pullosta toisella kädellä kiinni samalla piirtäessään toisella. Tämä onnistui lapsilta kuitenkin mainiosti ja kaikki tulivat vuorollaan näyttämään kalojaan minulle. Lapset ihailivat lopuksi toistensa töitä, sillä kaikki pullot olivat erivärisiä ja -muotoisia sekä eri tavoin koristeluja.

Tarkoitukseni oli saduttaa lapsia tämän tuokion lopuksi, mutta lapset innostuivat koristelemaan kylpylelujaan niin innokkaasti, että jätin sadutusosion pois. Saatuaan kylpylelut valmiiksi lapset saivat lukea edellisten kertojen kirjoja ja pelata ympäristömerkki-muistipeliä ennen yhteisen sadun lukemista. Satuna luimme tällä kerralla Paavo ja Petra kotona ja retkellä. Kirja oli hieman isommille lapsille tarkoitettu, mutta lapset ymmärsivät kertomuksen juonen. Huomasin, että kuvien vähyys kyllästytti toisia lapsia eivätkä he jaksaneet keskittyä kuuntelemaan. Tämänikäiset lapset ovat vielä tottuneet kuvakirjojen lukemiseen ja tarvitsevat kuvien maailmaa kertomuksen seuraamiseksi.

7.4.1 Neljännen tunnin arviointi

Neljäs tunti toimi eräänlaisena arviointikertana projektin hyödyllisyydestä. Toimintamme sisälsi hieman erilaisia tehtäviä ja tarkkailin ja kyselin lapsilta paljon pitkin tuntiamme. Vaikka kaikki lapset eivät olleet jokaiselle tuokiolle osallistuneet, he johtivat hyvin vastauksia toistensa puheista ja kertomuksista.

Keskustelua valokuvien katselussa ei tarvinnut ohjailta juurikaan, sillä lapset hyvin nopeasti ymmärsivät, mitä kuvissa oli vialla. Kuvat toimivat selvästi lapsilla jonkinlaisena herättäjänä, ikkunana oikeaan maailmaan. Valokuvista nähtynä he uskoivat, että joku todella heittää roskia sinne kuulumattomiin paikkoihin. Lasten tunteet heräsivät ja osa jopa hieman ärtyneinä kyseli miksi joku heittää hyviä mansikoita pois, vaikka joku olisi ne voinut vielä syödä. Näissä tilanteissa en osannut sanoa muuta kuin etten itsekään tiedä ja että meidän täytyy yhdessä pyrkiä siihen, ettemme toimi yhtä ajattelemattomasti.

Kylpylelujen teko onnistui kaikilta lapsilta hyvin, heillä oli jo sopivaa sorminäppäryyttä ja valtavasti mielikuvitusta. Olin kuvitellut, etteivät lapset ehkä innostuisi tästä tehtävästä juurikaan, mutta moni lapsista olisi halunnut tehdä toisenkin. Lapsille on nykypäivänä tarjolla niin paljon valmiita ja monimutkaisia leluja, odotin ettei

yksinkertainen kylpylelu voita kiinnostusta. Kuitenkin itse tehdyn arvo nousee lapsilla suureksi, näin he saivat mukaansa jotain käyttökelpoista joka muuntuu eri leikeissä käytettäväksi. Lapset innostuivat itsekkin keksimään, mitä erilaisista vanhoista esineistä voisi tehdä, kuten että isosta pahvilaatikoista voi tehdä robotin tai majan. Lapset siis ymmärsivät kyllä, että vanhoista tavaroista voi mielikuvitusta käyttäen saada uusia.

Halusin lasten saavan itse valita, mitä he haluavat ennen sadun lukemista tehdä. Lapset osoittivat luovuutta ja mielikuvituksellisuutta, jota en itse ollut osannut odottaa. He kehittivät muistipelistä ja kierrätysleikistä erilaisia versioita ja käyttivät kuvakortteja uusilla tavoilla. He muun muassa arvuuttelivat kuvia toisiltaan ja pelasivat roska-astioilla peliä, jossa kumpikin saa valita kolme astiaa ja vuorotellen keksiä sinne sopivia roskia. Välillä he kysyivät apua minulta tai toisilta lapsilta, jolloin saatoin luontevasti tukea oppimista.

7.5 Viides tunti

Viidennellä kerralla olimme vierailulla Pääkaupunkiseudun kierrätyskeskuksessa Lönnrotinkadun toimipisteessä, jossa järjestettiin pääkaupunkiseutulaisille koulu- ja päiväkotiryhmille kokonaisuus ”Nukketeatteri Rojupöhö ja seikkailu kierrätyskeskuksessa” (Liite 3.).

Lähdimme yhdessä päiväkodilta HKL:n bussilla kierrätyskeskukseen. Matka sujui hyvin, päiväkodin lapset ovat tottuneet liikkumaan myös ryhmässä julkisilla liikennevälineillä. Perillä meidät ohjattiin alas koulutustiloihin, jossa kaksi työntekijää esitti nukketeatterin. Nukketeatteriesitys kertoi Lennu Liito-Oravasta, joka menetti kotipuunsa uuden ostoskeskuksen tieltä. Lennu ja hänen ystävänsä Kaarlo Karhu olivat huolissaan ystävästään Ville Variksesta, joka kokosi kauniita esineitä kotiinsa niin paljon, ettei voinut ottaa Lennu Liito-Oravaa luokseen asumaan. Hän luki vain mainoksia ja katsoi ostos-TV:tä. Lääkärin tutkittua Villen oli diagnoosina rojupöhö. Lennu auttoi Villeä luopumaan turhista tavaroista ja mainosten selailusta ja niin Lennu sai kodin Villen luota. Lapset jaksoivat keskittyä hyvin kuuntelemaan esitystä ja saivat välillä suunvuoron omille ehdotuksilleen. Esityksen päätyttyä näyttelijät keskustelivat lasten kanssa muun muassa vaivasiko lapsia rojupöhö tai millaisia lahjoja voisi antaa, jotka eivät ole esineitä. Kysymykset olivat lasten mielestä hankalia. Heiltä ei juurikaan tullut vastauksia ja heistä vain lahja jonka voi laittaa pakettiin, oli mieluinen.

Nukketeatteriesityksen jälkeen toinen työntekijöistä lähti vetämään lapsille seikkailua, jossa lasten piti etsiä palapelin paloja käytettyjen tavaroiden vinkkejä noudattaen ja pieniä tehtäviä tehden. Tehtäviä oli esimerkiksi keksiä mahdollisimman monta uutta käyttötarkoitusta tyhjälle lasipurkille. Kun kaikki palaset oli kerätty, kokosimme ne yhteen ja keskustelimme mitä yhteistä kaikissa paloissa on. Lapset keksivätkin että kaikissa kuvissa oli yhdessäoloa ja hyvää mieltä. Koska palat oli koristeltu lahjanarulla he keksivät myös, että kaikki ne voisi antaa lahjaksi.

7.5.1 Viidennen tunnin arviointi

Ryhmässä liikkuminen sujui niin ulkona kuin sisällä kierrätyskeskuksessa hyvin vaikka välillä saimme muistuttaa lapsia, että olimme kierrätyskeskuksen vieraina. Lapset eivät vielä osaa ottaa huomioon toisia asiakkaita. Lapset saivat hyvin lasten kielelle sovitettua tietoa eettisestä kuluttamisesta ja siitä, ettei tulevien joululahjojen tarvitse välttämättä olla materiaalisia.

Lasten kulutuskäsityksistä sain tässä vaiheessa entistä tarkemman käsityksen. Ohjaaja kysyi lapsiryhmältä mikä olisi sellaista, minkä voisi antaa lahjaksi ystävälle tai vanhemmille, mikä ei olisi tavara. Lapset eivät osanneet ehdottaa mitään muuta kuin uutta lelua tai vaatetta tai jotakin muuta esinettä. Kun ohjaaja johdatteli heitä oikeille jäljille kysymällä voisiko esimerkiksi halaus olla sellainen lahja, ei lapsilta tullut juuri muuta kuin hyväksyvää hyminää. Kaiken kaikkiaan lapset ehdottivat vain yhtä tai kahta vastaavanlaista ideaa johdattelun jälkeen. Vedin tästä johtopäätöksen, että joko suurin osa lapsista ei ymmärtänyt yhdistää asioita oikein tai sitten he ovat tottuneet vain materiaalisiin lahjoihin, joka annetaan lahjapaketissa. Seikkailun jälkeenkin, kun kaikki lahjat olivat löytyneet, lapset eivät osanneet ehdotella lahjoiksi muita kuin kuvissa tapahtuvia asioita.

8 PROJEKTIN LOPPUARVIOINTI

Havaintoja tuntien aikana kertyi paljon. Kolmannen tunnin aikana pystyi jo huomaamaan, että lapset olivat orientoituneet aiheeseen ja keskittyivät heti asiaan. Oli mielenkiintoista huomata yksittäisen lapsen havainnot, kuten ettei sähkölaitetta voi pistää kaatopaikalle vaan se kuuluu ongelmajätteeseen. Lapset saivat lukea tehtävänsä

tehtyään kirjoja odottaessaan kaikkien olevan valmiita ja oli hyvä huomata, että edellisten kertojen luettuja kirjoja käytiin läpi ja niiden sisällöt muistettiin hyvinkin tarkkaan. Lapset halusivat myös jakaa ryhmässä kotoa tulleita asioita, kuten että heidän roskakatoksestaan löytyy myös lasinkeräysastia. Lapset siis todella olivat kiinnostuneita aiheesta ja halusivat osoittaa tietämystään.

Eräs havainto johon erityisesti kiinnitin huomiota parin tuokion aikana oli se, että lapset mielellään ottivat esineitä käsiinsä ja tutkivat niitä. Tätä tapahtui Kim-leikin aikana, muistipelissä sekä kierrätysleikin aikana. Lapset saattoivat pidellä esineitä kädessään miettiessään, mihin se kuuluu ja kyselivät mielellään, mitä esineet ovat ja mistä ne ovat tulleet. Tämä havainnollistaa viisivuotiaan kasvua ja kehitystä, jossa lapset haluavat ymmärtää kokonaisuuksia ja kysyvät aikuiselta puuttuvia osatekijöitä kokonaisuuden täydentämiseksi (Jarvasto – Sinervo 1997: 64).

Lapsilähtöisillä menetelmillä onnisiin saamaan ainakin tässä projektissa hyviä tuloksia. Perehtyminen lapsen kehitystasoon auttoi toiminnan onnistuneessa suunnittelussa ja toteutuksessa. Lapset olivat kaikilla tunneilla innokkaasti ja aktiivisesti mukana, eikä epämieluisia ollut kuin tehtävien kesken jättäminen. Huomasin myös viisivuotiaiden päämäärätietoisuuden tuokioiden aikana. Jos kaikki eivät ehtineet värittää tehtäviä loppuun, lapset huolehtivat tarkasti, saisiko ensi kerralla jatkaa keskenjäänyttä. Lapsia auttoi kehittynyt ajantaju, jossa he pystyivät keskeyttämään työn tietäessään milloin mahdollisuus viimeistelyyn tulisi (Jarvasto – Sinervo 1997: 64).

Ympäristönsuojelua lapset pitivät tärkeänä. Lasten käsitykset ympäristöstä keskittyivät lähinnä ympäristöihin, joissa he itse ovat olleet osallisina: kotiympäristöön, kesämökille, leikkipuistoon, mummolaan ja ulkomaanmatkoille. He osasivat kertoa, että esimerkiksi Espanjassa on enemmän roskia kadulla kuin Suomessa. He tiesivät, että hedelmät ja vihannekset kannattaa pestä ennen syömistä, sillä niissä saattaa olla myrkyllisiä torjunta-aineita. Moni kertoi nähneensä roskia ja tupakantumppeja puistossa, jonne ne eivät kuulu. Kierrätyksen todettiin olevan ”ihan helppoa” ja ympäristön pitäminen puhtaana tuottaa tulokseksi puhtaampia leikkipaikkoja. Omasta maasta poimitut perunat ja mansikat olivat lasten mielestä parhaimman makuisia, eivätkä päätyneet kaatopaikalle. Lapset etsivät ympäristömerkkejä mielellään pakkauksista myös kotona. Valokuvat kaatopaikalta olivat hyvin havahduttavia ja tunteita herättäviä lapsille ja halusin ne sen takia liittää myös projektiini liittää.

Lasten käsitykset kuluttamisesta liittyivät omistamiseen ja rahankäyttöön. He hahmottivat ruoan, vaatteiden ja lelujen maksavan rahaa. Lapset käsittivät, ettei kaikkea ole mahdollista eikä tarpeellista saada. He kuitenkin ajattelivat, että syy siihen etteivät vanhemmat osta esimerkiksi lapsen pyytämää lelua on rahanpuute. He ymmärsivät kuitenkin, että vanhemmat eivät ehkä osta lelua sen tarpeettomuuden tai sen sopimattomuuden takia, mutta eivät pitäneet sitä syynä ostamattomuuteen. Osa lapsista sai silloin tällöin rahaa itselleen, mutta rahat yleisesti laitettiin säästöön myöhempää varten.

Viimeisen kerran nukketeatteri ja siihen liittyvä seikkailu loivat minulle hyvän kuvan lasten kulutuskäsityksestä. Ei-materiaalinen lahja voi olla lapsille myös liian vaativa käsite. Ehkäpä piirretty kuva aikuisesta ja lapsesta elokuvateatterissa olisi lapsen käsitystasolle sopiva kuvaus lahjasta, jonka antaja lupaa lähteä elokuviin.

Lapsimarkkinointi on ollut otsikoissa maailmalla jo vuosia. Lapsille mainostetaan ruokaa, leluja, pelejä ja elektroniikkaa television, internetin ja kännyköiden välityksellä. Aiheesta on kirjoitettu myös lukuisia kirjoja. (New American Dream.) Lasten käsityksiin kuluttamisesta voi olla vaikea vaikuttaa nykyään, kun mediassa ja kavereiden kesken näkyvillä ovat aina uudet lelut ja keräilysetit. Kulutustottumuksiin ei myöskään ole mahdollista vaikuttaa ilman vanhempien panosta, sillä he pääasiassa vielä tekevät näin nuorten lasten hankinnat. Lapset kuitenkin voivat vaikuttaa ostopäätöksiin toiveillaan. Kulutustottumukset kulkevat pitkälti perheen sisällä ja pienryhmässämmekin oli hyvin monenlaisia käsityksiä siitä, mikä on tarpeellista. Toisen mielestä ei aina tarvitse olla uusia vaatteita ja toisen mielestä vain uusimmilla leluilla saa eniten kavereita. Nyt ajankohtaisen Ylen TV1:llä esitetyn Ykkösdokumentin Lasten markkinat myötä myös Suomessa on heräämässä julkinen keskustelu lapsiin suunnatusta markkinoinnista. (Yle Areena 2008.) Ympäristökasvatuksen yhteydessä kulutuksesta puhuttaessa aiheeseen voisi liittää myös mediakasvatuksen osa-alueen. Jarasto ja Sinervo (1997: 202-203.) puhuvat myös tästä ilmiöstä kirjoittaessaan, että kuluttajan roolin alkeet opitaan jo lapsuudessa. Leluista ei saa tulla itsetunnon pönkittäjiä, jolloin itsetunto rakentuu ostamiselle ja omistamiselle. Lapsi tarvitsee tilaa mielikuvitukselle ja persoonan rakentumiselle. Vanhempien kannattaa muistaa, että lapsi ei tarvitse kaikkea mitä haluaa.

Eräs vanhemmista kertoi olevansa iloinen, että aihe on herättänyt keskustelua myös kotona. Hän kertoi keskustelleensa myös muiden vanhempien kanssa, kuinka lapset eivät aina jaa kokemuksiaan päivästä vanhempiensa kanssa, mutta pitämäni ympäristökasvatus sai lapsen itse avautumaan aiheesta. Nukketeatteri Rojupöyhöstä puhuttiin vielä projektin jälkeenkin. Ympäristökasvatus-aiheeseen törmää jatkuvasti ja se herättää keskustelua myös esimerkiksi ruokapöydässä maitopurkin pakkausmerkinnästä. Vanhempi koki positiivisena aiheen ajankohtaisuuden ja sen, että sai Viskari-toiminnasta jotain myös kotiin, lapsen pohdintoja ja oivalluksia. Myös tuntien pitämisen jälkeen aiheesta syntyi usein keskusteluja ja lapsi halusi jakaa vanhemman kanssa tunneilla oppimiaan asioita.

Nykyajan lasten elämisen ympäristöön kuuluu vanhempien ja perheen lisäksi oleellisesti myös päiväkotia. Kasvatusvastuuta jaetaan perheen ja vanhempien kesken ja on tärkeää sopia yhtenevistä linjoista. Päiväkotia kiinnittää lasta yhteiskunnallisiin ryhmiin ja onkin syytä keskustella kasvatuksen roolijaosta. (Alasuutari 2003: 13-14, 24.) Työssäni onnistuin havainnollistamaan, että lapsilähtöisestä viitekehystä nuorten lasten käsityksiin ja asenteisiin on mahdollista vaikuttaa. Kasvatus on kuitenkin sekä vanhempien että päivähoiton yhteistyötä. Näin lyhyellä projektilla ei välttämättä ole pitkäaikaisia vaikutuksia, mutta mallilla joka ottaisi mukaan myös päiväkodin koko henkilökunnan sekä mahdollisesti vanhemmat, voisi olla paremmat tulokset. Päiväkodin henkilökunnan mallilla on merkitystä lapsen hyväksyessä uudet käytännöt ja toimintamallit osaksi arkipäivää. Lapsilähtöisin keinoin toteutettavat työtavat säilyttävät lapsen innon oppia uutta ja luovat positiivisia onnistumisen tunteista, mikä oli selvästi havaittavissa kaikilla ohjauskerroilla.

Päiväkodin henkilökunnan palaute oli myönteistä. Aihetta pidettiin lapsille tärkeänä nykypäivän lapsille ja on hyvä, että lapset jo pienestä pitäen tutustuvat aiheeseen ja kokevat sen tärkeäksi. Heidän mielestään aiheeseen tutustumisen voi aloittaa jo päiväkodista. Lapset ovat selvästi kiinnostuneita ympäristöstään ja siitä, mitä ympäristössä tapahtuu. Monet tietävät esimerkiksi kierrättämisestä ja kuinka tulisi käyttäytyä luonnossa. Toisaalta jotkut yllättävätkin asiat voivat olla lapsille mystereitä. Esimerkkinä oli tunnilla esille tullut asia, kun kysyin, mitä roskille tapahtuu. Lapset tietävät, että roska-auto hakee roskat roska-astioista, mutta minne ne sitten menevät? Toimintamenetelmät henkilökunta koki sopivan lapsenoloisiksi. Heidän mukaansa asiat tuotiin lapsen maailmaan ja käsiteltiin paljon konkreettisia esimerkkejä. Asiaa myös

tarkasteltiin monipuolisesti ja lapset olivat motivoituneita tuokioiden aikana. Henkilökunnan mukaan onnistuin tuomaan suhteellisen vaikean aiheen lapsille haastavasti ja hauskasti esille. Ohjauksessa oli sopivan auktoriteettinen ote - ryhmä pysyi koossa.

Henkilökunnan mielestä myös jokin mahdollinen aiheeseen liittyvä leikki olisi ollut toimiva. Ensimmäistä kertaa ja päiväkodin kierrätystapoihin tutustumista pidettiin hyvänä aloituksena. Henkilökunta piti positiivisena, että tuokioissa oli toiminnallisuutta: näin asiat konkretisoituivat lapsille. Leikki, jossa lapset saivat vuorotellen etsiä roskalle sopivan keräysastian, koettiin myös erittäin hyvänä. Tehtäviä pidettiin ikäryhmään soveltuvina. Joissakin lapsi joutui mietiskelemään ja vähän pinnistelemäänkin, mikä oli hyvä. Joskus ajan rajallisuuden takia paperitehtävät jäivät hieman kesken, mutta myöhemmin pystyi viimeistelemään tehtäviään. Henkilökunnan huomion kiinnitti myös, kuinka viimeisen kerran nukketatteri kertaannutti mieleen asioita ja lapset jo selvästi muistivat aiheeseen liittyviä asioita.

Pidin projektia hyvin onnistuneena, mutta myös kehittämiskohteita löytyi. Kolmannen tunnin tehtävän vaikeustasoa olisi voinut sovittaa paremmin viisivuotiaiden osaamiseen. Edes tarkan suunnittelun jälkeen en voinut olla varma minkä tasoisia tehtäväharjoituksia lapset olivat tahoillaan harjoitelleet. Myös järjestyksenpitoon olisi voinut vielä tarkemmin kiinnittää huomiota. Koin kuitenkin ettei hälinä ollut haitaksi ryhmädynamiikalle ja pidin tärkeänä, että jokainen saa esittää mielipiteensä ja ajatuksensa läpikäymistämme asioista. Pyrin silti siihen, että samassa tilassa väliseinän takana työskentelevät esikoululaiset eivät häiriintyneet työskentelystämme.

9 POHDINTA

Ympäristössämme tapahtuvat muutokset ovat myös lasten arkipäivää. On tärkeää antaa lapsille malleja kestävämpään kehitykseen jo nuorena, jotta he voivat olla mukana vaikuttamassa yhteiskunnan tulevaisuuteen. Kuten tutkimuksista käy ilmi, lapset ovat jo viisivuotiaina kiinnostuneita käsitteellisemmästä maailmasta ja valmiita oppimaan, kunhan asioita käsitellään lapsilähtöisesti heidän toiveitaan ja mielenkiintonsa kohteita kuunnellen.

Kun lähdin tätä aihetta pohtimaan, mietin myös voisiko tulotasolla olla merkitystä myös lasten kotoa saamaan kuvaan kuluttamisesta. Lauttasaaren asukkaat ovat keskimääräistä helsinkiläistä paremmin koulutettuja ja varakkaampia (Tilastokeskus). Pohdin projektin aikana, että on mahdollista että perheiden parempi taloudellinen asema vaikuttaa myös lasten käsitykseen kuluttamisesta. Tästä ei kuitenkaan voi tehdä yleistyksiä. Tarvittaisiin pidempiä ja syvällisempiä tutkimuksia, ennen kuin päästäisiin pureutumaan näin laajaan aiheeseen.

Toimintani eettisyys oli esillä koko projektin ajan. Halusin vanhempien ymmärtävän, etten halunnut tuoda julki perheiden kulutus- ja kierrätystottumuksia. Tarkoitukseni ei myöskään ollut pelotella lapsia maapallon likaantumisella ja sysätä vastuuta heidän niskoilleen. Vanhemmilta saamani palaute oli kuitenkin yksinomaan positiivista ja he olivat iloisia tarttuessani ajankohtaiseen aiheeseen. Tulevissa ympäristökasvatustuokioissa vanhemmille voisi lähettää etukäteen tiedotteen, jossa kerrottaisiin ympäristökasvatuksen sisällöistä ja annettaisiin vinkkejä keskustelunaiheista kotona. Näin myös vanhemmat saataisiin mukaan aiheen käsittelyyn.

Mietin opinnäytetyöni alussa, onko mielekästä suunnata resursseja ympäristökasvatukseen näin nuorille lapsille. Tämän projektin kautta oma kokemukseni on, että se on mielekästä. Varhain aloitettu ympäristökasvatus takaa paremmat tulokset myös myöhemmin, kun lapset ovat tottuneita pohtimaan kuluttamisen ja ympäristönsuojelun ongelmia. Kun lapsille kierrätys ja ympäristöasiat ovat tuttuja, paranee mahdollisuus, että he pohtivat käyttäytymistään ympäristöä kohtaan myös myöhemmin elämässään.

Toiminnan mielekkyydestä ja hyödyllisyydestä lopulliset tulokset kerätään kymmenien vuosien tutkimuksella. Tällaiseen pitkittäistutkimukseen olisi hyvä tarttua ympäristökasvatuksen yleistymiseksi ja sen arvon esiin nostamiseksi. Näin kasvatusta voitaisiin laajentaa sekä toimintoja ja aktiviteetteja monipuolistaa. Päiväkotien kasvattajat tarvitsevat malleja ja kokemuksia tämäntyyppisistä toteutuksista ryhtyäkseen itse toimijoiksi.

Jatkotutkimuksena tälle projektille voisi olla yleisesti toteutettavan mallin tai opetuspaketin luominen. Tarvetta tällaiselle mallille varmasti olisi, sillä harva päivähoiton työntekijä ehtii työnsä lomassa etsiä tietoa ja tehdä tehtäviä lapsille.

Tällaista tietopakettia voitaisiin jakaa internetin välityksellä tai tarjota suoraan päiväkoteihin. Mielenkiintoista voisi olla myös mainitsemani pitkittäistutkimus, jossa ympäristökasvatuksen ja opitun toiminnan seurauksia tutkittaisiin pidemmällä aikavälillä.

Itse koen onnistuneeni, sillä yllätyin kuinka pienellä toiminnalla oli mahdollista saavuttaa näin hyviä tuloksia. Koen oppineeni tämän opinnäytetyöprojektin aikana paljon sellaista, jota ei koulutuksessa ole tullut esille. Toiminnan suunnittelu, toteutus ja arviointi sekä erityisesti tavoitteellinen työskentely lasten kanssa olivat haasteellisia tutuista lähtökohdista huolimatta. Teoreettisen työskentelyn yhdistäminen käytännön työhön lisäsi projektin haastavuutta, mutta tuotti myös oivalluksen hetkiä.

10 LÄHTEET

- Alasuutari, Maarit 2003: Kuka lasta kasvattaa? Väitöskirja. Tampereen yliopisto. Helsinki: Gaudeamus.
- Bardy, Marjatta – Aaltonen, Sanna – Lepo, Anna – Sandelin, Marita 1994: Pieni kertoo suuresta – Ympäristöopiskelu lasten kanssa. Helsinki: Stakes.
- Disney Pixar 2008: Wall-e. Helsinki: Sanoma Magazines Finland Oy.
- Haapaniemi-Maula, Ritva 1996: Lapsuus on leikin asia. Teoksessa Anna lapsen leikkiä. Toim. Timo Jantunen ja Paula Rönnberg. Jyväskylä: Atena.
- Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2007. Helsinki: Helsingin kaupunki, sosiaalivirasto.
- Helsingin yliopisto. Biologian ja maantieteen didaktiikan tutkimuskeskus. Verkkodokumentti. <http://www.helsinki.fi/sokla/bgee/geo_ympk_tut.htm> Luettu 2.9.2008.
- Jalava, Urpo – Keinonen, Kari J. 2008: Projektin suunnittelu – tie tuloksiin. Turku: Asiantuntijaosuuskunta Ornanet
- Jantunen, Timo 1996: Esiopetuksen lapsilähtöisyys. Teoksessa Anna lapsen leikkiä. Toim. Timo Jantunen ja Paula Rönnberg. Jyväskylä: Atena.
- Jarasto, Pirkko – Sinervo, Nina 1997: Alle kouluikäisen lapsen maailma. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Jauhiainen, Tapani – Suomela, Marja 1997: Puheen kehitys ja häiriöiden seulonta. Teoksessa Neuvolakirja. Toim. Olli Simell. Espoo: Orion.
- Karlsson, Liisa – Riihelä, Monika 1991: Ajattelu alkaa ihmetyksestä. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Karlsson, Liisa 2005: Sadutus – Avain osallistavaan toimintakulttuuriin. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Karlsson, Liisa 2000: Lapsille puheenvuoro – Ammattikäytännön perinteet murroksessa. Helsinki: Oy Edita Ab.
- Keskinen, Soili 1997: Tyttöjen ja poikien kehityserot ja kasvatust. Teoksessa Neuvolakirja. Toim. Olli Simell. Espoo: Orion.
- Kinos, Jarmo 2001: Lapsilähtöinen varhaiskasvatust. Teoksessa Puheenvuoroja lapsista ja varhaiskasvatuksesta. Toim. Eeva Hujala. Oulu: Varhaiskasvatust 90 (Gummerus Kirjapaino Oy)
- Kokkonen, Marika – Närhi, Kati 2005: Roska-Reima ja jätevuoren valloitus. Helsinki: WSOY.
- Kurkela, Kari 1996: Leikin todellisuust. Teoksessa Anna lapsen leikkiä. Toim. Timo Jantunen ja Paula Rönnberg. Jyväskylä: Atena.

- Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 272/2005 7§, asetus: 608/2005 1 §. Verkkodokumentti. <www.finlex.fi> Luettu 24.10.2008.
- Louhimaa, Leila 2005: Kestävä kehitys ja ympäristökasvatuksen todellisuus. Teoksessa Kenen kasvatus? Toim. Tomi Kiilakoski, Tuukka, Tomperi, Marjo Vuorikoski. Tampere: Vastapaino.
- Lyytinen, Paula – Lyytinen, Heikki 2003: Tiedollinen kehitys lapsuudessa. Teoksessa Pesästä lentoon – Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. Toim. Jari Sinkkonen. Helsinki: WSOY.
- New American Dream. Kids & Commercialism. Verkkodokumentti. <<http://www.newdream.org/kids/facts.php>> Luettu 22.12.2008.
- Nykänen, Riitta – Kinnunen, Juha 1992: Taivaan merkit: Pienten lasten ympäristökasvatus. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliitto.
- Oja, Terttu 1999: Paavo ja Petra kotona ja retkellä: miten toimin, että säästäisin luontoa? Puuppola: STJ, Suomen opetuspelit.
- Salo, Saara 2003: Kiintymyssuhteen merkitys elämänkaaren aikana. Teoksessa Pesästä lentoon – Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. Toim. Jari Sinkkonen. Helsinki: WSOY.
- Strandell, Harriet 1995: Päiväkoti lasten kohtaamispaikkana. Perustuu väitöskirjaan Sociala mötesplatser för barn. Helsinki: Gaudeamus.
- Taipale, Vappu 1997: Lapsen psyykinen kehitys ja kehityksen pulmatilanteita. Teoksessa Neuvolakirja. Toim. Olli Simell. Espoo: Orion.
- The Lauttasaari English Playschool. Toimintasuunnitelma 2008-2009.
- Tilastokeskus. Helsinki alueittain.
<http://www.hel2.fi/Tietokeskus/helsinki_alueittain_2004/105Lauttasaari.pdf>
Luettu 16.11.2008
- Turunen, Kari E. 1996: Varhaislapsuuden olemus. Teoksessa Anna lapsen leikkiä. Toim. Timo Jantunen ja Paula Rönnerberg. Jyväskylä: Atena.
- Vilka, Hanna – Airaksinen, Tiina 2003: Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.
- Välimäki, Ilkka – Sääkslahti, Arja – Numminen, Pirkko 1997: Lapsen liikunnallinen kehitys. Teoksessa Neuvolakirja. Toim. Olli Simell. Espoo: Orion.
- Walsh, Melanie 2008: 10 askelta maapallomme auttamiseksi. Helsinki: Lasten Keskus.
- Wolff, Lili Ann 2004: Ympäristökasvatus ja kestävä kehitys – 1960-luvulta nykypäivään. Teoksessa Ympäristökasvatuksen käsikirja. Toim. Hannele Cantell. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Yle Areena. Ykkösdokumentti Lasten markkinat. Verkkodokumentti. Päivitetty 11.1.2009. <<http://areena.yle.fi/toista?id=1773825>> Luettu 12.1.2009.

Hei,

Olen Johanna Anttila, sosionomiopiskelija Metropolia ammattikorkeakoulusta. Olen työskennellyt English Playschoolissa vuosina 2004-05 ja tehnyt siitä asti työntekijöiden lomasijaisuuksia. Teen opinnäytetyötäni ympäristökasvatukseen liittyen ja tulen Viskari-ryhmään pitämään tuokioita ensi viikosta alkaen.

Kokoontumiskertamme ovat keskiviikko 26.11., maanantaina 1.12., keskiviikko 3.12., keskiviikko 10.12 sekä maanantaina 15.12.

Tarvitsen kirjallisen luvan siitä, että lastanne saa käyttää osana tutkimustani. Lasta ei voi tunnistaa tutkimuksesta eikä tutkimus tule kuin Metropolia ammattikorkeakoulun käyttöön.

Samalla kysyn teiltä lasten valokuvauksesta. Tämä projekti on osana opinnäytetyötäni ja ajattelin ottaa joitakin valokuvia tekstin havainnollistamiseksi. Lasten nimiä ei mainita kuvissa eikä tekstissä.

Pyydän ystävällisesti teitä palauttamaan tämän lapun alaosan täytettynä päiväkotiin ensi viikon maanantaiksi 24.11.

Syysterveisin,

Johanna Anttila

Lisätietoja

Johanna.Anttila@metropolia.fi

050-3467421

Lapsen nimi: _____

- Lapsemme saa osallistua osana opinnäytetutkimusta pidettäviin ympäristöaiheisiin Viskari-tunteihin
- Lapsemme kuvaa ei saa käyttää opinnäytetyössä
- Lastamme ei saa valokuvata

Vanhemman allekirjoitus_____

Tuntisuunnitelmä

1. tunti

16.11.2008

Tavoitteet

Tavoitteista sosiaalisena oli ryhmään sitoutuminen ja mielenkiinnon herääminen aihetta kohtaan. Fyysisenä tavoitteena harjoittelimme muistamista ja tiedollisena tavoitteena pyrin auttamaan lapsia yhdistämään tuokion aikana käsiteltyjä asioita arkielämään.

Toiminta

Alustusta aiheesta ja lasten mielipiteiden kuulemista. Keittiöön tutustuminen 10 min.

Kim- leikki 10 min.

Tehtävät

Roskamies 15 min.

Satu

Wall-e 10 min.

2. tunti

1.12.2008

Tavoitteet

Tavoitteina toiselle tunnille sosiaalisena oli yhteistyö ryhmäläisten kesken ja fyysisenä silmän ja käden yhteistyö. Tiedollisena tavoitteena oli lapsille käsitteiden hahmottaminen.

Toiminta

Alustus. 5 min

Ympäristömerkeistä keskustelu ja muistipeli 20 min.

Tehtävät

Labyrintti 10 min.

Satu

10 askelta maapallomme pelastamiseksi 10 min

3. tunti

3.12.2008

Tavoitteet

Sosiaalisena tavoitteena tälle kerralle oli vuoron odottaminen, fyysisenä tavoitteena oli kirjainten harjoittelu ja tiedollisena tavoitteena kierrätyksen perusteiden sisäistäminen.

Toiminta

Kierrätysleikki 20 min.

Tehtävät

Etsi biojätteet 15 min.

Satu

Roska-Reima ja jäätevuoren valloitus 10 min.

4. tunti

10.12.2008

Tavoitteet

Tavoitteista sosiaalisena toisten töiden arvostamiseen, erilaisuudesta huolimatta kaikki osaavat tehdä yhtä hienoja töitä. Fyysisenä tavoitteena harjoitimme luovuuden käyttöä sekä hienomotoriikkaa. Tiedollisena tavoitteena pyrin esittämään lapsille, kuinka vanhasta voi tehdä uutta.

Toiminta

Valokuvien katselu 15 min.

Tehtävät

Vanhasta uutta – kylpylelu 15 min.

Satu

Paavo ja Petra – kotona ja retkellä 15 min.

5. tunti

15.12.2008

Tavoitteet

Tavoitteiksi ryhmälle tätä kertaa varten asetin sosiaalisena ryhmässä liikkumisen, fyysisenä keskittymisen ja tiedollisena ymmärryksen kohtuullisesta kuluttamisesta. Pyrin tutkimustani varten luomaan kuvaa, millaiset käsitykset lapsilla olivat kuluttamisesta ja pystyykö niihin kasvatuksella vaikuttamaan.

Toiminta

Nukketeatteri ja seikkailu – Kierrätyskeskuksen järjestäminä

Uhkaako joulun rojupöhö?

Tule hakemaan reseptejä turhan hössötyksen välttämiseen
Kierrätyskeskuksesta!

Viikoilla 48-51 Ympäristökoulu tarjoaa
5-8 -vuotiaiden ryhmille päivittäisen parannustuokion.

RESEPTI:

Nukketeatteri

"ROJUPÖHÖ"

&

SEIKKAILU

Kierrätyskeskuksessa

Esitykset arkisin alkaen klo 9.00

Kesto 1,5 tuntia

Ryhmäkoko 5-15

Maksuton pääkaupunkiseutulaisille ryhmille.

Kokonaisuus sopii päiväkotiryhmille,
alkuopetuksen osaksi sekä iltapäiväkerhoille.

Varaa ryhmäsi vierailu mahdollisimman pian Ympäristökoulun toimistosta:

09-310 88713 tai
neuvonta@kierratyskeskus.fi

